

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2022/36114638558349060

**POSTAVENIE EURÁZIJSKEJ HOSPODÁRSKEJ ÚNIE
V ZAHRANIČNOM OBCHODE EURÓPSKEJ ÚNIE**

Diplomová práca

2022

Bc. Miroslava Grachová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

**POSTAVENIE EURÁZIJSKEJ HOSPODÁRSKEJ ÚNIE
V ZAHRANIČNOM OBCHODE EURÓPSKEJ ÚNIE**

Diplomová práca

Študijný program: manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: doc. Mgr. Elena Kašťáková, PhD.

Bratislava 2022

Bc. Miroslava Grachová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne s využitím zdrojov uvedených v zozname použitej literatúry.

Dátum: 14.04.2022

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela pod'akovať vedúcej mojej diplomovej práce doc. Mgr. Elene Kašťákovéj, PhD. za jej odbornú pomoc a vedenie pri písaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

GRACHOVÁ, Miroslava: *Postavenie Eurázijskej hospodárskej únie v zahraničnom obchode Európskej únie*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúca záverečnej práce: doc. Mgr. Elena Kašťáková, PhD. – Bratislava: OF EU, 2022, 73 s.

V diplomovej práci sa venujeme postaveniu Eurázijskej hospodárskej únie v zahraničnom obchode Európskej únie. Cieľom záverečnej práce bolo zhodnotiť postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ ovplyvnené súčasnými geoekonomickými zmenami a rusko-ukrajinským vojnovým konfliktom, špecifikovať krajiny tvoriace Eurázijskú hospodársku úniu, ich hlavné makroekonomické ukazovatele, ako aj porovnať postavenie krajín v EAEU. Taktiež preskúmať vývoj a formovanie daného integračného zoskupenia, vývoj a súčasný stav zahraničného obchodu oboch dotknutých integračných zoskupení a zhodnotiť vplyv rusko-ukrajinského vojnového konfliktu na súčasné vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy.

Záverečná práca je rozdelená do piatich kapitol, obsahuje 4 tabuľky a 14 grafov. V prvej kapitole je obsiahnutý súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí, Eurázijská hospodárska únia v kontexte jej historického vývoja a formovania a taktiež pozícia Eurázijskej hospodárskej únie a Európskej únie vo svetovom hospodárstve. Druhá kapitola obsahuje hlavný cieľ záverečnej práce, parciálne ciele a stanovené hypotézy. Metodiku práce a metódy skúmania použité pri spracovaní diplomovej práce uvádzame v tretej kapitole. Štvrtá kapitola je zameraná na skúmanie vzájomných obchodných vzťahov EÚ a EAEU. V piatej kapitole uvádzame diskusiu, vyhodnotenie hlavného cieľa a parciálnych cieľov, potvrdenie, či vyvrátenie hypotéz a záverečné zhrnutie.

Kľúčové slová:

Európska únia, Eurázijská hospodárska únia, vzájomný obchod, zahraničný obchod

ABSTRACT

GRACHOVÁ, Miroslava: *The Position of the Eurasian Economic Union in the Foreign Trade of the European Union*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Thesis supervisor: doc. Mgr. Elena Kašťáková, PhD. – Bratislava: OF EU, 2022, 73 p.

In this diploma thesis we deal with the position of the Eurasian Economic Union in the foreign trade of the European Union. The aim of the final work was to assess the position of the EAEU in EU foreign trade affected by current geopolitical and geoeconomic changes and the Russia-Ukraine war, to specify the countries forming the Eurasian Economic Union, their main macroeconomic indicators, as well as to compare the position of EAEU countries. Also examine the development and formation of the integration group, the development and current state of foreign trade of both affected integration groups and assess the impact of the Russian-Ukrainian war conflict on current foreign trade relations.

The final work is divided into five chapters, contains 4 tables and 14 graphs. The first chapter contains the current state of the problem at home and abroad, the Eurasian Economic Union in the context of its historical development and formation, as well as the position of the Eurasian Economic Union and the European Union in the world economy. The second chapter contains the main goal of the final work, partial goals and established hypotheses. The methodology of the work and research methods used in the elaboration of the diploma thesis are presented in the third chapter. The fourth chapter focuses on the examination of mutual trade relations between the EU and the EAEU. In the fifth chapter, we present a discussion, evaluation of the main goal and partial goals, confirmation or refutation of hypotheses and a final summary.

Key words

European Union, Eurasian Economic Union, mutual trade, foreign trade

Obsah

Zoznam tabuliek	8
Zoznam grafov	8
Zoznam použitých skratiek	9
Úvod.....	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1 Eurázijská hospodárska únia v kontexte jej historického vývoja a formovania	15
1.1.1 Colný kódex.....	18
1.1.2 Jednotný hospodársky priestor (2012).....	20
1.1.3 Eurázijská hospodárska únia (EAEU) (2015).....	22
1.1.4 Colný kódex EAEU (2017).....	25
1.2 Pozícia EAEU vo svetovom hospodárstve a jej zahraničný obchod	27
1.2.1 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EAEU.....	29
1.2.2 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EAEU	30
1.3 Pozícia EÚ vo svetovom hospodárstve a jej zahraničný obchod.....	31
1.3.1 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EÚ	33
1.3.2 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EÚ	33
1.4 Súčasná geoeconomická situácia skúmaných krajín	35
2 Cieľ práce.....	40
3 Metodika práce a metódy skúmania	41
4 Výsledky práce a diskusia.....	44
4.1 Vývoj zmluvných vzťahov EÚ a EAEU.....	44
4.2 Zahraničný obchod EÚ a EAEU.....	47
4.2.1 Vývoj zahraničného obchodu EÚ a EAEU.....	47
4.2.2 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EÚ a EAEU.....	48
4.2.3 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EÚ s EAEU.....	50

4.2.4 Postavenie vybraných krajín EAEU v zahraničnom obchode EÚ.....	52
4.3 Vzájomná obchodná komplementarita	56
4.4 Vzájomná intenzita obchodu	57
4.5 Zhodnotenie vzájomného obchodu ovplyvneného rusko-ukrajinským vojnovým konfliktom a stanovených hypotéz a stanovených hypotéz.....	58
5 Diskusia	62
Záver	67
Použitá literatúra	69

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Základné makroekonomické ukazovatele krajín EAEU 2020	27
Tabuľka 2 Hlavné makroekonomické ukazovatele EÚ 2020	32
Tabuľka 3 Komoditná štruktúra exportu EÚ do EAEU 2020	51
Tabuľka 4 Komoditná štruktúra importu EÚ z EAEU 2020	52

Zoznam grafov

Graf 1 Vývoj zahraničného obchodu EAEU 2015 – 2020 (v mil. USD)	29
Graf 2 Komoditná štruktúra importu EAEU 2020 (v %).....	30
Graf 3 Komoditná štruktúra exportu EAEU 2020 (v %)	31
Graf 4 Vývoj zahraničného obchodu EÚ 2016 – 2020 (v mld. USD).....	32
Graf 5 Komoditná štruktúra importu EÚ 2020 (v %).....	34
Graf 6 Komoditná štruktúra exportu EÚ 2020 (v %)	34
Graf 7 Vývoj obchodu EÚ s EAEU 2011 - 2020 (v mld. USD).....	48
Graf 8 Export EÚ do jednotlivých krajín EAEU v 2020 (v mil. USD).....	49
Graf 9 Import EÚ z jednotlivých krajín EAEU v 2020 (v mil. USD)	50
Graf 10 Obchod EÚ s Ruskou federáciou 2011 – 2020 (v tis. USD).....	53
Graf 11 Obchod EÚ s Kazachstanom 2011 - 2020 (v tis. USD)	54
Graf 12 Obchod EÚ s Bieloruskom 2011 - 2020 (v tis. USD)	55
Graf 13 Vývoj indexu komplementarity EÚ a EAEU 2016 - 2020.....	56
Graf 14 Vývoj indexu obchodnej intenzity 2016 - 2020	57

Zoznam použitých skratiek

APEC	Ázijsko – pacifická hospodárska spolupráca (Asia-Pacific Economic Cooperation)
ASEAN	Združenie národov juhovýchodnej Ázie (Association of Southeast Asian Nations)
CES	Jednotný ekonomický priestor (Common Economic Space)
CIS	Spoločenstvo nezávislých štátov (Commonwealth of Independent States)
DPS	Dohoda o partnerstve a spolupráci
EAEU	Eurasian Economic Union (Eurázijská hospodárska únia)
EIC	Eurázijský medzivládny súd (Eurasian Intergovernmental Council)
EPCA	Dohoda o posilnenom partnerstve a spolupráci (Economic Partnership and Cooperation Agreement)
EÚ	Európska únia
EURASEC	Eurasian Economic Community
HDP	Hrubý domáci produkt
ILO	Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organization)
MERCOSUR	Spoločný trh juhu
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organization for economic cooperation and development)
PZI	Priame zahraničné investície
SEEC	Supreme Eurasian Economic Council
USA	Spojené štáty Americké
VSP	Všeobecný systém preferencií
VSP+	Všeobecný systém preferencií (špeciálna skupina)
WTO	Svetová obchodná organizácia (World Trade Organisation)

Úvod

Významným znakom 21. storočia je pretrvávajúca a naďalej rozvíjajúca sa globalizácia. Podľa OECD je globalizácia „proces, v dôsledku ktorého trhy a výroba v rozličných krajinách sa stávajú od seba čoraz závislejšie, a to vďaka dynamike obchodu s tovarom, službami a mobilitou kapitálu a technológií“¹. Množstvo nových technológií, vytváranie transnacionálnych korporácií, či napredujúca liberalizácia a deregulácia svetového obchodu možno považovať za stimuly globalizácie. Tento trend súčasnosti ovplyvnil krajiny po celom svete, ktoré sa globalizácii snažia prispôbiť a vzniknutú situáciu čo najlepšie pretvoriť vo svoj prospech. Práve spomínaná liberalizácia a deregulácia svetového obchodu sú faktory, ktoré motivujú krajiny po celom svete dovážať a vyvážať tovary a služby mimo tradičných obchodných tokov.

Dnes na svetovom trhu možno definovať niekoľko kľúčových ekonomík, ktoré majú dominantné postavenie a ovládajú väčšinu svetových obchodných operácií. K najväčším svetovým hráčom patrí Európska únia (ďalej „EÚ“), ktorá je popri USA a Číne najvýznamnejším obchodným partnerom pre 80 krajín z celého sveta. K tomuto postaveniu výrazne napomáha obchodný režim, ktorým sa integračné zoskupenie vyznačuje a množstvo obchodných zmlúv, ktoré má podpísané s krajinami a inými integračnými zoskupeniami z celého sveta.² EÚ je tak vynikajúcim regiónom pre dovoz ako aj vývoz tovarov a obchodovanie so službami, či prúdenie priamych zahraničných investícií (PZI).

Okrem EÚ je vo svete množstvo iných väčších či menších integračných zoskupení. Predmetom skúmania tejto diplomovej práce bude okrem spomínanej EÚ aj jedno z mladších integračných zoskupení – Eurázijská ekonomická únia (Eurasian economic union, ďalej EAEU). Toto integračné zoskupenie je na rozdiel od EÚ zložené z podstatne menšieho počtu krajín, pričom dominantné postavenie tu má jedna krajina, ktorá vo výraznej miere ovplyvňuje smerovanie celej únie. Aj EAEU obchoduje s množstvom krajín a integračných zoskupení po celom svete.

Predmetom skúmania tejto diplomovej práce bude vývoj a aktuálny stav obchodných vzťahov medzi EÚ a EAEU. Zmluvy upravujúce obchodný vzťah integračných zoskupení

¹ ECONOMIC WORLD. *Globalizácia*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: <http://economicworld.eu/ekonomika/globalizacia>

² EURÓPSKY PARLAMENT. *Globalizácia – hlavné benefity a fakty*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/economy/20190603STO53520/globalizacia-hlavne-benefity-a-fakty>

predstavujú základ pre obchod medzi nimi, ovplyvňujú aj teritoriálnu a komoditnú štruktúru ich vzájomného obchodu a teda definujú pozíciu EAEU v zahraničnom obchode EÚ.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V súčasnom globalizovanom svete sme čoraz častejšie svedkami prepájania, či zlučovania rôznych častí a ich vzájomne ovplyvňovanie, či dokonca závislosť. Inak tomu nie je ani v prípade krajín, ktoré sú k integrácii motivované rôznymi faktormi. Medzi takéto faktory patrí predovšetkým liberalizácia obchodu v rámci regionálneho zoskupenia, rozšírenie možnosti medzinárodnej deľby práce, zvýšenie konkurencieschopnosti, vstup na trhy partnerov integračného zoskupenia, či uľahčenie zahraničnej expanzie.³

Vo všeobecnosti možno pod pojmom integrácia rozumieť „spájanie a zjednocovanie prvkov, častí do jedného vyššieho celku (systému, organizmu).“ Z ekonomického uhľadu pohľadu ide o „proces zlučovania, zrastania, splývania štátnych celkov a ich ekonomík do integračného celku (integračného zoskupenia, nie organizácie)“.⁴ Za základný cieľ integrácie možno považovať zintenzívnenie ekonomických, geopolitických, bezpečnostných, kultúrnych, ale aj civilizačných vzťahov medzi krajinami, pričom prioritnou oblasťou záujmu sú ekonomické otázky.⁵

„Medzinárodná ekonomická integrácia patrí k základným významným trendom v rámci svetového hospodárstva. Vo všeobecnosti sa za medzinárodnú ekonomickú integráciu považuje proces postupného vzájomného prepájania, prispôsobovania a zblížovania jednotlivých národných ekonomík (v rámci ich jednotlivých podnikateľských subjektov), ich ekonomických štruktúr, proces prehlbovania závislosti medzi nimi a postupnej transformácie národných ekonomických štruktúr na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho hospodárskeho komplexu.“⁶

K tomu, aby mohlo dôjsť k integrácií krajín, je potrebné, aby dotknuté krajiny spĺňali niekoľko predpokladov. K základným predpokladom pre úspešnú integráciu rozvojových krajín patrí⁷:

- vyriešenie najzávažnejších politických a ozbrojených konfliktov medzi budúcimi členmi zoskupenia,

³ LIPKOVÁ, E. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : SPRINT, 1997. s. 156. ISBN 80-88848-26-1.

⁴ BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.

⁵ ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 13.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. s 28. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>

⁶ BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2020. 304 s. ISBN 978-80-89710-51-5.

⁷ CIHELKOVÁ, a kol. In: *Niektoré špecifiká ekonomickej integrácie vybraných integračných zoskupení rozvojových krajín*. [online] 2002. [cit. 13.06.2021] Dostupné na: https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2015-01/scb0115_Baumgartner.pdf

- dosiahnutie istého stupňa kultúrnej, ale aj sociálnej príbuznosti – homogenity, ktorý uľahčí vzájomnú interakciu medzi členmi,
- geografická poloha spočívajúca nielen v geografickej blízkosti a prepojení členských krajín v oblasti dopravnej infraštruktúry,
- ekonomická komplementarita, ktorá predstavuje predpoklad vzájomného obchodovania a zníženie vzájomnej konkurencie pri umiestňovaní tovarov a služieb na trhoch tretích krajín.

Ak krajiny, ktoré majú perspektívu vytvoriť integračné zoskupenie spĺňajú vyššie uvedené kritéria, možno začať rozvíjať ich vzájomnú spoluprácu a pristúpiť k postupnej integrácii.

V teórii je definovaných niekoľko úrovni integrácie. Pre účely spracovania problematiky tejto diplomovej práce sa v nasledujúcom texte zameriame na regionálnu integráciu, ktorá pozostáva z nasledovných úrovní⁸:

- Zóna voľného obchodu – ide o prvý stupeň regionálnej ekonomickej integrácie. Podstatou tejto fázy je odstránenie všetkých prekážok voľného obchodu ako sú clá, či kvóty a iné obmedzenia, pričom si dotknuté krajiny ponechávajú svoju autonómnu obchodnú politiku voči krajinám mimo zoskupenia.
- Colná únia – podstatou colnej únie je voľný pohyb tovarov a dotknuté krajiny uplatňujú spoločný colný sadzobník pri obchodovaní s krajinami mimo integračného zoskupenia. Krajiny teda uplatňujú spoločnú obchodnú politiku.
- Spoločný trh – cieľom tretej fázy integračného procesu je odstránenie všetkých prekážok obchodu medzi krajinami zoskupenia. Ide tu nielen o voľný pohyb tovarov, ale aj služieb, pracovných síl a kapitálu medzi členskými krajinami.
- Menová únia – v prípade integrácie na tejto úrovni rozlišujeme dva typy spolupráce: prijatie jednej meny alebo zafixovanie výmenných kurzov mien, ktoré sa používajú ako zákonné platidlo v členských krajinách zoskupenia.
- Hospodárska únia – možno ju považovať za vysoký stupeň integrácie krajín, pretože ide o úplné zjednotenie fiškálnej a monetárnej politiky členských krajín a predpokladá sa aj vytvorenie inštitúcie, ktorú možno považovať za centrálnu a jej úlohou je vykonávať dohľad nad uvedenými politikami v rámci zoskupenia.

⁸ BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2010. str. 113-114. ISBN 978-80-89393-18-3.

- Politická únia – ide o najvyšší možný stupeň integrácie, pretože ide o vytvorenie spoločných politicko-sociálnych štruktúr, ktorých cieľom je zabezpečiť politickú uniformnosť členských krajín.

K regionálnej integrácii sú krajiny motivované pomerne širokým spektrom dôvodov. Ide predovšetkým o⁹:

- zvýšenie efektivity produkcie, ktoré je zabezpečené špecializáciou plynúcou z komparatívnych výhod štátov a liberalizáciou trhov dotknutých štátov,
- zabezpečenie vyšších úspor z rozsahu výroby, ktoré plynú z väčšej veľkosti integrovaného trhu,
- dosiahnutie lepšej pozície v medzinárodnom obchode a na jej základe aj zlepšenie výmenných relácií,
- zmeny v kvalite a množstve výrobných faktorov, ktoré vyplývajú z vývoja technológií.

S rastom úrovne regionálnej spolupráce sú spojené aj ďalšie výhody plynúce z tejto integrácie, ako je zníženie nákladov potrebných na zabezpečenie monetárnej a fiškálnej politiky, či zníženie nákladov na efektívnu realizáciu opatrení vedúcich k zvýšeniu zamestnanosti, zníženiu inflácie, zabezpečenie vnútornej rovnováhy na trhu a vyššej úrovne ekonomického rastu.

Výhody plynúce z regionálnej integrácie ovplyvnili vo veľkej miere aj spoluprácu medzi krajinami Európy, ktoré sa už niekoľko desaťročí formujú v niekoľkých integračných celkoch. V rámci týchto integračných zoskupení si krajiny poskytujú množstvo výhod pri vzájomnom obchodovaní a budujú vonkajšie vzťahy s inými krajinami a integračnými zoskupeniami.

Z hľadiska skúmania problematiky tejto diplomovej práce sa budeme venovať dvom významným integračným zoskupeniam, ich vzájomnému obchodu a postaveniu jedného integračného zoskupenia v zahraničnoobchodnej politike druhého integračného zoskupenia. V nasledujúcich častiach práce sa budeme zaoberať Európskou úniou (EÚ) a Eurázijskou hospodárskou úniou.

⁹ BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2020. 304 s. ISBN 978-80-89710-51-5.

1.1 Eurázijská hospodárska únia v kontexte jej historického vývoja a formovania

V prípade Eurázijskej hospodárskej únie ide o regionálnu hospodársku integráciu, ktorá má medzinárodno-právnu subjektivitu a svoju činnosť vykonáva na základe Dohody o eurázijskej hospodárskej únii.

Eurázijská hospodárska únia (EAEU) zabezpečuje slobodu pohybu tovaru, služieb, kapitálu a pracovnej sily a v neposlednom rade vykonávanie koordinovanej alebo jednotnej politiky v odvetviach hospodárstva. EAEU bola vytvorená s cieľom modernizovať, spolupracovať a zlepšovať konkurencieschopnosť národných hospodárstiev dotknutých štátov a vytvárať podmienky pre ich stabilný rozvoj s cieľom zlepšovať životnú úroveň obyvateľov týchto štátov. Členmi EAEU sú Arménsko, Bielorusko, Kazachstan, Kirgizsko, Rusko.¹⁰

EAEU bola zriadená členskými štátmi predovšetkým na splnenie dvoch základných cieľov:

- prostredníctvom spolupráce komplexne modernizovať dotknuté krajiny a zvýšiť konkurencieschopnosť jednotlivých národných ekonomík,
- vytvoriť také podmienky, ktoré zabezpečia stabilný rozvoj ekonomík členských štátov s cieľom zvyšovať životnú úroveň obyvateľov dotknutých krajín.

Súčasná EAEU predchádzalo niekoľko foriem spolupráce, v rámci ktorých súčasní členovia ich spoluprácu formovali, až dospeli k spolupráci na úrovni, v akej ju poznáme dnes. V historickom kontexte teda možno definovať nasledujúce formy spolupráce:

Spoločenstvo nezávislých štátov (1991)

Po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991 boli hospodárstva bývalých sovietskych republík v troskách v dôsledku desaťročí zlého hospodárenia a mnohé eurázijské republiky zažili náhle hospodárske otrasy, keď sa prispôbili post sovietskej ére. Politický rozpad Sovietskeho zväzu tiež rozbil mnohé produktívne hospodárske vzťahy medzi týmito krajinami.¹¹

Koniec Sovietskeho zväzu ako politického subjektu však neznamenal, že historické väzby medzi Ruskom a krajinami známymi ako "Blízke zahraničie" sa vyparili, ani to, že

¹⁰ ARROW TV. *Eurázijská hospodárska únia. Ciele a história rozvoja*. [online] 02.06.2020. [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://arrow-tv.ru/sk/uspeh/evraziiskii-ekonomicheskii-soyuz-celi-i-istoriya-sozdaniya/>

¹¹ BRITANNICA. *Commonwealth of Independent States*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Boris-Yeltsin>

stále nemohli využívať výhody komparatívnej výhody a obchodu alebo výhody hospodárskej integrácie. Boli potrebné nové formy hospodárskej spolupráce.

Na tento účel sa začali rozhovory medzi štátmi v regióne o hospodárskej spolupráci. V marci 1994 kazašský prezident Nursultan Nazarbajev prvýkrát navrhol myšlienku vytvorenia obchodnej aliancie počas prejavu na Moskovskej štátnej univerzite.

Do júna 1994 bol vypracovaný podrobný plán eurázijskej únie, ktorý bol predložený hlavám štátov. Bielorusko, Kazachstan a Rusko podpísali v roku 1995 **Zmluvu o colnej únii**, ktorá položila základy hospodárskej spolupráce medzi členskými štátmi. Následne v priebehu niekoľkých desaťročí séria ďalších zmlúv posilnila hospodárske vzťahy medzi eurázijskými štátmi, ktoré boli predtým členmi Sovietskeho zväzu.¹²

Zmluva o prehĺbení hospodárskej a humanitárnej integrácie (1996)

K rozvoju vzájomnej spolupráce medzi zúčastnenými krajinami došlo aj v roku 1996, kedy bola podpísaná zmluva o prehĺbení hospodárskej a humanitárnej integrácii. K pôvodným členom (Rusko, Bielorusko a Kazachstan) sa pridalo Kirgizsko. Krajiny zastúpené vedúcimi predstaviteľmi štátov podpísali zmluvu, ktorá odrážala už v danom období blízke ekonomické a kultúrne vzťahy medzi štátmi. V ustanoveniach zmluvy sú definované pozitívne vyhliadky smerujúce k budúcemu spoločnému rozvoju zmluvných štátov.¹³

Zmluva o založení Eurázijského hospodárskeho spoločenstva (EURASEC) (2000)

Spolupráca definovaná v zmluve v roku 1996 bola ďalej rozvinutá, čo dotknuté krajiny potvrdili aj v roku 2000, kedy vedúci predstavitelia Bieloruska, Kazachstanu, Kirgizska a Ruska podpísali Zmluvu o založení EURASEC. Uvedená dohoda predstavovala bázu pre vytvorenie jednotného ekonomického priestoru.¹⁴

¹² KIRKHAM, K. *The formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?* [online] 22.04.2016. [cit. 15.06.2021] s. 116. Dostupné na: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S187936651630001X?token=6A28A7F9C201AEA415063BB613097D0727CDC3D9A7E971C6F6EC0EA623E3F60FEC62ADC00CCB96363411C6AF4BFC9E2D&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220330170734>

¹³ VINOKUROV, E. *Eurasian Economic Union: Current state and preliminary results*. [online] St. Petersburg: Science Direct. 2017. 17 s. Dostupné na: <https://rujec.org/article/27982/>

¹⁴ EURAZEC. *About*. [online] Dostupné na: <http://www.evrazes.com/en/about/>

Zmluva o vytvorení jednotného colného územia a colnej únie (2007)

K uzatvoreniu zmluvy došlo v roku 2007 a k samotnému vzniku colnej únie došlo v roku 2010. Jej cieľom bolo zriadenie jednotného colného územia a vytvorenie colnej únie, ktorej členmi bude Bielorusko, Kazachstan a Rusko. Okrem voľného pohybu tovaru bolo cieľom tejto dohody vytvoriť pre členov priaznivé podmienky pre vzájomný obchod, podmienky obchodu colnej únie s tretími krajinami, ale aj rozvoj ich vzájomnej hospodárskej integrácie. Vytvorenie colnej únie v regióne možno rozdeliť na dve etapy¹⁵:

- **1. etapa:** jej súčasťou boli dva významné prvky: zavedenie spoločného colného sadzobníka a harmonizácia dovozných licenčných režimov;
- **2. etapa:** pozostávala z prijatia nového colného zákona, ktorý vstúpil do platnosti 1. júla 2010. Okrem toho bolo vykonaných niekoľko inštitucionálnych zmien ako napríklad zriadenie Komisie colnej únie.

K 1. januáru 2010 boli vytvorené zákonné podmienky potrebné na začatie činnosti únie, kedy bola kompetencia regulácie zahraničného obchodu odovzdaná Komisii colnej únie. K základným činnostiam Colnej Komisie patria od januára 2010 predovšetkým práva vykonávať činnosti ako¹⁶:

- zmena sadzieb dovozných ciel;
- udržiavanie stabilnej tovarovej nomenklatúry komodít zahraničnej ekonomickej činnosti colnej únie;
- stanovovanie colných preferencií a colných kvót;
- určovať štruktúru colných preferencií;
- zaviesť netarifné regulačné opatrenia.

K 1. júlu toho istého roka bola Komisii pripísaná aj ďalšia činnosť, ktorú je oprávnená vykonávať. Činnosť pozostávala z vyšetrovania, ale aj iných potrebných procesných úkonov pred zavedením niektorých z opatrení (ochranné, antidumpingové, kompenzačné) na dovoz tovaru z tretích krajín.

¹⁵ ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 13.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. s 28. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>

¹⁶ Text zmluvy. [online] [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

Ide o formu obchodu a hospodársku integráciu členských štátov, v ktorom sa predpokladá spoločné colné územie. V rámci územia sú odstránené clá vzťahujúce sa na vzájomný obchod medzi členskými štátmi, avšak ponechané sú netarifné prekážky obchodu. Uplatňuje sa spoločný colný sadzobník EAEU a spoločné opatrenia v zahraničnom obchode s tretími stranami.¹⁷

Colná únia predstavuje jednak voľný pohyb tovaru medzi členskými krajinami a jednak zavedenie jednotnej vonkajšej politiky v oblasti obchodu s tretími krajinami. Členské krajiny sa teda museli zamerať na tri kľúčové aspekty¹⁸:

- obchod – krajiny vytvorili jednotný štatistický portál o desiatich znakoch nomenklatúry komodít zahraničnej ekonomickej aktivity. Na jeho základe je možné pochopiť štruktúru vývozných a dovozných operácií. Podniky nachádzajúce sa v krajinách Únie mohli teda rýchlo sledovať konanie nečestných zahraničných konkurentov;
- colná spolupráca - platnosť nadobudla Dohoda o ustanovení a uplatňovaní postupu pri prevádzaní a rozdeľovaní dovozných ciel (iné clá, dane a poplatky s rovnocenným účinkom). Dovozné clo sa pripisovalo na spoločný účet oprávneného orgánu toho členského štátu, v ktorom podliehalo platbe;
- technická regulácia.

1.1.1 Colný kódex

Kódex nadobudol účinnosť v júli 2010. Ide o jednotný regulačný systém, ktorý implementovali tri zúčastnené krajiny (Rusko, Bielorusku, Kazachstan) . V tejto súvislosti boli dotknutými štátmi prijaté aj normatívne dokumenty o colnej správe. V dokumentoch boli špecifikované spoločné pravidlá pre platenie ciel, deklarovanie tovaru a definované jednotné colné režimy. Bol vytvorený aj systém analytickej a informačnej podpory procesov tarifnej a netarifnej regulácie. Implementovaním týchto opatrení sa výrazne znížilo množstvo dokumentov potrebných na evidovanie colných vyhlásení. Komplexný proces

¹⁷ Text zmluvy. [online] [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

¹⁸ EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] [cit. 30.10.2021] 2016. s 21. Dostupné na: [http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

súvisiaci s colným odbavením bol teda nielen jednoduchší pre účastníkov zahraničného obchodu v zúčastnených krajinách, ale stal sa aj transparentnejším a konzistentnejším.

V júli 2011 bola úplne odstránená colná kontrola na vnútorných hraniciach medzi Ruskom, Bieloruskom a Kazachstanom. Všetky činnosti boli teda vykonávané len na ich vonkajších hraniciach, teda na hraniciach s tretími štátmi. Bolo tak vytvorené jednotné colné územie, ktoré spočívalo v tom, že tovar prepustený na miestne použitie na území niektorého z členských štátov sa mohol následne voľne pohybovať po celom území označeného ako jednotné colné územie.

Clá, ktoré boli zaplatené pri vstupe tovaru na colné územie z tretích krajín, boli rozdelené do štátnych rozpočtov členských krajín a to v pomere¹⁹:

- Rusko: 87,97 %
- Kazachstan 7,33 %
- Bielorusko 4,70 %.

Na konci roka 2011 už existoval právny a zmluvný rámec colnej únie. Rámec obsahoval viac ako 70 medzinárodných zmlúv a viac ako 900 rozhodnutí Komisie.

V priebehu nasledujúceho polroka bolo Radou EAEU schválené nové vydanie tovarovej Nomenklatúry komodít vonkajšej hospodárskej činnosti a Spoločného colného sadzobníka únie. V rokoch 2012 až 2015 sa členské krajiny zamerali vo svojej spolupráci aj na rozvoj a modernizáciu colnej správy únie. Išlo predovšetkým o implementovanie elektronických foriem deklarovania tovaru a vývoj technológie predbežného informovania a deklarácie tovaru. Cieľom bolo zabezpečiť zvýšenú pozornosť pre kontrolu kvality tovaru, či splnenie požiadaviek na tovar týkajúcich sa technických predpisov, sanitárnych, fyto-sanitárnych, veterinárnych a ďalších opatrení. Implementovanie rovnakých opatrení a požiadaviek na dovážaný tovar považovali členské krajiny za kľúčový prvok pri vytváraní úspešného a konkurencieschopného trhu EAEU v celosvetovom meradle.

¹⁹ EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] [cit. 30.10.2021] 2016. s 22. Dostupné na:

[http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

V roku 2012 bola vytvorená Eurázijská hospodárska komisia, ktorá disponovala všetkými právomocami, ktoré sa týkali technických predpisov, či opatrení. V priebehu prvého roka svojej činnosti prijali viac ako dve desiatky takýchto predpisov.²⁰

1.1.2 Jednotný hospodársky priestor (2012)

V decembri 2010 bola podpísaná Deklarácia o vytvorení jednotného hospodárskeho priestoru Bieloruskej republiky, Kazašskej republiky a Ruskej federácie, ktorou sa zriaďuje základ pre EAEU. Táto zmluva, ktorá nadobudla platnosť v roku 2012, zabezpečila voľný pohyb tovaru, služieb, práce a kapitálu medzi štátmi. Ide teda o poskytovanie tzv. 4 slobôd v rámci Jednotného hospodárskeho priestoru (CES - Common Economic Space). Významným krokom v uvedenom roku bolo aj vytvorenie zóny voľného obchodu, ktorá bola tvorená Ruskom, Kazachstanom, Bieloruskom, Ukrajinou, Tadžikistanom, Uzbekistanom, Kirgizskom, Moldavskom a Arménskom.²¹

V tejto fáze bolo vytvorenie podmienok priaznivých pre kvalitné implementovanie štyroch slobôd, ale aj odstránenie ďalších problémov, definované ako hlavné ciele v uvedenej fáze budovania CES. Okrem týchto základných cieľov bolo nevyhnutné pre zabezpečenie pokračujúcej integrácie kodifikovanie medzinárodných zmlúv, ktoré predstavujú základ pre vytvorenie Colnej únie a Jednotného hospodárskeho priestoru.

Jednotný hospodársky priestor sa formoval postupne, pričom k základným faktorom integrácie patrilo predovšetkým²²:

- zvyšovanie úrovne integrácie,
- synchronizácia ekonomickej transformácie zo strany členských štátov,
- spoločné úsilie pri uskutočňovaní dohodnutej hospodárskej politiky,
- harmonizácia a zjednocovanie legislatívy v ekonomike, obchode a iných oblastiach.

²⁰ EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] [cit. 30.10.2021] 2016. 76 s. Dostupné na:

[http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

²¹ ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 13.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. s 28. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>

²² EURASIAN COMMISSION. *The Eurasian Economic Commission presents the results of work for 2014 and the plans for 2015*. [online] [cit. 30.10.2021] 2015. Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/02-06-2015-1.aspx>

V decembri 2010 bol prijatý Akčný plán zavedenia Spoločného hospodárskeho priestoru uvedených troch krajín.

V januári 2012 vstúpilo do platnosti 17 základných medzinárodných zmlúv tvoriacich Spoločný hospodársky priestor a neskôr v roku 2013 bola podpísaná aj ďalšia zmluva. Rozšírila sa oblasť spolupráce v oblasti zabezpečenia plnohodnotného voľného pohybu služieb, pracovnej sily a kapitálu. V oblasti voľného pohybu tovaru sa krajiny s cieľom zabezpečiť jeho plynulý pohyb zameriavali na skvalitnenie colnej legislatívy, deklarácie (vrátane elektronickej deklarácie) a na implementovanie zásady, na základe ktorej budú uprednostnené elektronické informácie pred tými vo fyzickej podobe s cieľom zabezpečiť jeho plynulý pohyb.²³

Pre vytvorenie príkladného a bezchybného jednotného hospodárskeho priestoru bolo potrebné odstrániť aj zvyšné výnimky z režimu voľného obchodu a ďalšie obmedzenia, ktoré bránili voľnému vzájomnému obchodu medzi členskými štátmi. V tejto fáze v roku 2013 štáty spolupracovali najmä v oblastiach ako²⁴:

- zjednocovanie colných sadzieb,
- vytvorenie spoločného colného sadzobníka (implementovaná bola metodika vopred dohodnutá dotknutými krajinami),
- netarifné opatrenia regulujúce vzájomný obchod,
- implementácia regulačných nástrojov vzťahujúcich sa na obchod s tretími krajinami,
- rozvoj v oblasti spoločných technických predpisov a opatrení, ako aj rozvoj v ich tvorbe a následnom prijatí.

Významným krokom v tomto období bol rozvoj spolupráce a koordinácia politík v dôležitých hospodárskych sektoroch ako doprava, energetika, poľnohospodárstvo, migrácia, devízové a makroekonomické otázky, či otázka ochrany duševného vlastníctva

²³ EURASIAN COMMISSION. *The Eurasian Economic Commission presents the results of work for 2014 and the plans for 2015*. [online] [cit. 30.10.2021] 2015. Dostupné na:

<http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/02-06-2015-1.aspx>

²⁴ MOSTAFA, G. – MAHMOOD, M. *Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions*. [online] Journal of Eurasian Studies. 2018. Dostupné na:

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1879366518300149?token=093D4300F4ED2B2090DBEB27978375A60E988D79717DE958179F072CD4300A961A4319D1883999E57CF6C79D72E93E97&originRegion=e-u-west-1&originCreation=20220330130536>

a bezpečnosti. Zo súčinnosti štátov v uvedených oblastiach vzišlo hneď niekoľko dokumentov, ktoré uvedené politiky a otázky upravovali jednotne v rámci členských štátov. K významným dokumentom z tohto obdobia patria²⁵:

- Hlavné usmernenia makroekonomickej politiky členských štátov colnej únie a spoločného hospodárskeho priestoru na roky 2013 – 2014;
- Návrh Programu dopravnej politiky spoločného hospodárskeho priestoru na obdobie do roku 2020;
- Návrh Stratégie spoločného trhu s elektrinou;
- Návrh Metodiky tvorby indikatívnych bilancií energetických zdrojov;
- rozhodnutie „O hlavných smeroch koordinácie národných priemyselných politík Bieloruskej republiky, Kazašskej republiky a Ruskej federácie“;
- vzorový zákon o hospodárskej súťaži.

1.1.3 Eurázijská hospodárska únia (EAEU) (2015)

Dňa 29. mája 2014 bola EAEU formálne zriadená, keď zakladajúce členské štáty Bielorusko, Kazachstan a Rusko podpísali **Zmluvu o Eurázijskej hospodárskej únii** a táto zmluva nadobudla platnosť. Oficiálne svoju činnosť EAEU začala 1. 1. 2015.²⁶ Arménsko podpísalo dohodu o pristúpení k EAEU v októbri 2014 a Kirgizsko decembri toho istého roku. 2. januára 2015 nadobudla platnosť Zmluva o Eurázijskej hospodárskej únii pre Arménsko, keď boli ukončené ratifikačné procedúry a táto krajina sa tak mohla stať oficiálnym členom Únie.²⁷ Kirgizsko sa plnoprávnym členom EAEU stalo až v auguste 2015, kedy bola implementovaná tzv. cestovná mapa a boli ukončené ratifikačné procedúry.²⁸ Zmluva predstavuje právny základ na „zabezpečenie voľného pohybu tovarov, služieb, kapitálu a práce v rámci jej hraníc, ako aj koordinované vyhlášky, spoločnú politiku

²⁵ BERSERKHEROES. *Krajiny colnej únie EAEU*. [online] Dostupné na:

<https://berserkheroes.ru/sk/poleznye-sovety/strany-tamozhennogo-soyuza-eaes-mezhdunarodnye-organizacii/>

²⁶ EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures* [online] [cit. 30.10.2021] 2016. 76 s. Dostupné na:

[http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

²⁷ INVESTOPEDIA. *Eurasian Economic Union*. [online] [cit. 16.05.2021] Dostupné na: Eurasian Economic Union (EAEU) Definition (investopedia.com)

²⁸ EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] 2016. s. 11 [cit. 30.10.2021] Dostupné na:

[http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

v hospodárskom sektore určenú podľa tejto zmluvy a administratívnych zmlúv v rámci Únie“.²⁹ Podľa zmluvy je únia medzinárodnou organizáciou regionálnej integrácie a má medzinárodnú právnu subjektivitu. Bielorusko sa stalo prvou predsedníckou krajinou jednotlivých najvyšších orgánov Únie, ktorým sa venujeme nižšie v tejto časti práce.

Základným cieľom Zmluvy o EAEU je³⁰:

- vytvoriť vhodné podmienky pre trvalo udržateľný rozvoj členských štátov s cieľom zlepšiť životnú úroveň populácie;
- usilovať sa o vytvorenie spoločného trhu s tovarom, službami, kapitálom a pracovných síl v rámci Únie;
- zabezpečiť komplexnú modernizáciu, spoluprácu a konkurencieschopnosť jednotlivých národných ekonomík v rámci globálnej ekonomiky.

Únia vykonáva svoju činnosť len v rámci jurisdikcie, ktorá jej bola priznaná jednotlivými členskými štátmi. Pri svojej činnosti zároveň rešpektuje niekoľko princípov³¹:

- rešpektuje všeobecne uznávané zásady medzinárodného práva, vrátane zásad zvrchovanej rovnosti členských štátov a územnej celistvosti,
- rešpektuje osobitný prvok politických štruktúr členských štátov,
- zabezpečuje vzájomne výhodnú spoluprácu, rovnosť a rešpektovanie národných záujmov členských štátov,
- rešpektuje zásady trhového hospodárstva a spravodlivej hospodárskej súťaže,
- zabezpečuje fungovanie colnej únie bez výnimiek obmedzenia po prechodnom období.

Povinnosťou členských štátov EAEU je vytváranie priaznivých podmienok, a tak zabezpečiť riadne fungovanie únie a v neposlednom rade majú povinnosť zdržať sa takých opatrení, ktoré by mohli ohroziť dosiahnutie cieľom únie ako celku.

²⁹ Text zmluvy. [online] [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

³⁰ Text zmluvy. [online] [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

³¹ Text zmluvy. [online] [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

V zmluve boli okrem vyššie uvedených náležitostí definované aj právomoci a kompetencie kľúčových orgánov EAEU³²:

- Eurázijská najvyššia hospodárska rada (SEEC - Supreme Eurasian Economic Council) – je najvyšším nadnárodným orgánom EAEU, zastúpené sú všetky členské štáty únie a na rokovaníach sa zúčastňujú najvyšší predstavitelia štátov najmenej raz za rok. Vo výnimočných prípadoch sa rokovania uskutočňujú aj častejšie. Zaoberajú sa otázkami stratégie a smerovania únie, rozvojom integrácie a plnením stanovených cieľov únie. Rozhodnutia rady sú prijímané na základe konsenzu.³³
- Eurázijská medzivládna rada (EIC - Eurasian Intergovernmental Council) – v nej sú zastúpení predsedovia jednotlivých vlád, ktorí sa schádzajú dvakrát ročne a riešia makroekonomickú situáciu v členských štátoch EAEU a predkladá návrhy na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rozvoja. Okrem toho kontrolujú aj plnenie Zmluvy o EAEU, medzinárodných dohôd a nariadení Hospodárskej rady.
- Súdny dvor eurázijskej hospodárskej únie (Court of the Eurasian Economic Union) – jej poslaním je zabezpečiť jednotný výklad a uplatňovanie práva EAEU, dohliadať na dodržiavanie medzinárodných zmlúv medzi členskými krajinami navzájom, ale i medzi EAEU a tretími krajinami. V tejto inštitúcii má svoje zastúpenie každý členský štát, ktorý je reprezentovaný dvomi sudcami z daného členského štátu.³⁴
- Eurázijská hospodárska komisia – je nadnárodným orgánom, ktorej právomoci sú určené v Zmluve o EAEU a riešia otázky v oblasti tarifných a netarifných prekážok obchodu a ďalšie otázky. Ide o stály regulačný orgán, ktorého úlohou je zabezpečenie fungovania a rozvoja a vypracovanie návrhov na ďalší rozvoj integrácie únie.³⁵

³² EAEU. *Dohovor o Eurázijskej hospodárskej únii*. [online] 2014. [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=be9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

³³ ZUBRO, T. *Eurázijská integrácia: Politické a ekonomické záujmy*. In: Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov. 2015. S 322.

³⁴ EAEU. *Dohovor o Eurázijskej hospodárskej únii*. [online] 2014. [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=be9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>

³⁵ EURASIAN COMMISSION. *About EAEU*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/about.aspx>

V tomto období EAEU napredovala a rozvíjala jednak vzájomné vzťahy medzi členskými štátmi no nepovšimnuté nezostali ani vzťahy s tretími krajinami. Významnou je napríklad dohoda medzi členskými štátmi EAEU a Vietnamom, na základe ktorej bola medzi krajinami Únie a Vietnamom vytvorená zóna voľného obchodu. Na základe tejto Dohody malo byť postupne nulovaných 90 % ciel vzťahujúcich sa na vzájomný obchod s tovarom medzi EAEU a Vietnamom. Uvedená Dohoda predstavuje základ pre ďalší rozvoj spolupráce a integrácie medzi EAEU a ázijsko-pacifickým regiónom.³⁶

Ďalším významným krokom v budovaní zahraničnoobchodných vzťahov s tretími krajinami bolo rozhodnutie o začatí rokovaní o uzatvorení Dohody o obchodnej a hospodárskej spolupráci s Čínou. To predstavuje základ pre ďalší posun v oblasti zjednodušovania obchodu (napr. odstraňovanie netarifných prekážok obchodu, ktoré obmedzujú prístup na trh zúčastnených štátov). V tejto súvislosti vyvstala aj myšlienka spojenia EAEU a Hospodárskeho pásu Hodvábnej cesty, o ktorom začali rokovania v roku 2016.³⁷

Okrem spomínaných dvoch spoluprác, ktoré majú dobrú perspektívu pre rozvoj, prejavujú o spoluprácu s EAEU aj ďalší významní svetoví hráči. Medzi nich patria krajiny ako Singapur, India, Irán, Izrael, Egypt, ale aj združenia krajín MERCOSUR a krajiny ASEAN. Zvyšuje sa teda význam krajín EAEU ako celku. V tejto súvislosti nemožno nespomenúť ani rozvoj a perspektívu spolupráce medzi EAEU a Európskou úniou. Tejto problematike sa venujeme v samostatnej kapitole teoretickej časti a problematike je venovaná praktická časť diplomovej práce.

1.1.4 Colný kódex EAEU (2017)

Colný kódex bol schválený prostredníctvom špeciálnej zmluvy z roku 2017. Ide o komplexnú medzinárodnú zmluvu, ktorá upravuje colné správy a colné postupy, či technológie. V rámci kódexu je zavedených niekoľko inovácií, ktoré sú zamerané na zefektívnenie vonkajších obchodných regulácií a udržanie rovnováhy záujmov vládnych organizácií a podnikateľských subjektov. Zaoberá sa problematikou elektronických colných

³⁶ EURASIAN COMMISSION. *The Eurasian Economic Commission presents the results of work for 2014 and the plans for 2015*. [online] [cit. 30.10.2021] 2015. Dostupné na:

<http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/02-06-2015-1.aspx>

³⁷ EURASIAN COMMISSION. *The Eurasian Economic Commission presents the results of work for 2014 and the plans for 2015*. [online] [cit. 30.10.2021] 2015. Dostupné na:

<http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/02-06-2015-1.aspx>

vyhlásení, automatizovaných operácií, autorizovanými hospodárskymi subjektmi a „one-window“ systémom.³⁸

EAEA má v súčasnosti právne kompetencie v niekoľkých oblastiach. Ide predovšetkým o oblasti politiky týkajúcej sa cieľ, hospodárskej súťaže, ochrany obchodu, regulácie poľnohospodárskych a priemyselných výrobkov, oblasť ochrany práv duševného vlastníctva, zahraničný obchod. V tejto súvislosti však nemožno nespomenúť skutočnosť, že jednotným technickým predpisom spoločenstva chýbajú mechanizmy presadzovania a vytvárajú tak prekážky obchodu.³⁹ Všetky existujúce predpisy a nariadenia uplatňované v rámci EAEU vo veľkej miere ovplyvňujú zahraničnoobchodnú politiku jej členov, a teda ovplyvňujú aj obchod členov únie s EÚ.

Ako sme uviedli v úvodnej časti tejto kapitoly, krajiny sú motivované stať sa členom integračného zoskupenia viacerými faktormi. Aj krajiny, ktoré sú dnes členmi EAEU si uvedomili prínosy a výhody, ktoré im z tohto členstva plynú. Medzi základné výhody vyplývajúce pre krajiny EAEU z členstva v tomto integračnom zoskupení patrí⁴⁰:

- profitabilita zahraničného obchodu EAEU, ktorá je pozitívna pre všetky členské krajiny,
- posilnenie voľného pohybu osôb, pracovnej sily a kapitálu,
- väčší trh, zdravé konkurenčné prostredie, čo predstavuje bázu pre vytvorenie priaznivého prostredia pre zahraničné investície, to povedie k vytvoreniu pracovných miest,
- zabezpečenie energetickej bezpečnosti nielen v oblasti dodávok, ale aj v tranzite energií a väčšia energetická efektívnosť,
- rozvoj bezpečnostnej spolupráce v regióne, ale aj s krajinami mimo neho,
- geopolitické prínosy, ktoré spočívajú predovšetkým v tendencii Ruska, ktorého cieľom je vytvoriť multipolárny svet a udržať si postavenie v postsovietskom priestore.

³⁸ EURASIAN DEVELOPMENT BANK. *Eurasian Economic Integration*. [online] Moskva. 2019. 144 s. [cit. 15.06.2021] Dostupné na: https://eabr.org/upload/iblock/211/EDB_Centre_Report_52_Eurasian_Economic_Integration_2019_eng.pdf

³⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Countries and regions. Russia*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

⁴⁰ ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 14.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. s 28. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>

K ďalším výhodám patrí vzájomné uznávanie dokladov o vzdelaní, sloboda zamestnať sa bez obmedzení, poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rovnakom rozsahu, združenie byrokratických prekážok, rozšírenie investícií do infraštruktúrnych projektov, rozvinú dopravné trasy v regionálnom, ale aj globálnom meradle, a tak budú smerovať k rozvoju integrácie.⁴¹

1.2 Pozícia EAEU vo svetovom hospodárstve a jej zahraničný obchod

EAEU ako únia združujúca päť členských krajín, ktoré možno jednotne označiť ako eurázijské krajiny, predstavuje zoskupenie, ktoré buduje svoje postavenie vo svetovom hospodárstve. Pre krajiny EÚ, ale aj mnoho krajín po celom svete, predstavuje zaujímavé integračné zoskupenie, s ktorým majú záujem rozvíjať spoluprácu a vzájomný obchod. Prehľad základných makroekonomických ukazovateľov uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1 Základné makroekonomické ukazovatele krajín EAEU 2020

Ukazovateľ	Rusko	Kazachstan	Arménsko	Bielorusko	Kirgizsko
HDP	1,5 bil.	171 mld.	12,6 mld.	60,2 mld.	8,45 mld.
HDP p.c.	10 126	9 122	4 266	6 424	1 309
Počet obyvateľov (v mil.)	144	18,7	2,90	9,3	6,5
Inflácia (v %)	3,38	6,75	1,2	5,54	6,23
Nezamestnanosť (v %)	5,59	4,89	18,18	4,05	4,54

Zdroj: vlastné spracovanie podľa World Bank, 2020

Na základe vyššie uvedených makroekonomických ukazovateľov možno konštatovať, že v prípade EAEU ide heterogénne integračné zoskupenie. Hoci združuje len 5 krajín, možno medzi nimi pozorovať značné rozdiely. Najvýznamnejším členom únie je Rusko, ktoré produkuje viac ako 90 % celkového HDP EAEU. Takisto má vedúce postavenie aj v počte obyvateľov, kde sa hodnota pohybuje na úrovni viac ako 144 miliónov obyvateľov. V HDP p.c. sa však ukazovatele vyrovnávajú, ale značne horšie výsledky možno pripísať Kirgizsku, ktoré má spolu s Kazachstanom najvyššiu infláciu. Ukazovateľ nezamestnanosti majú krajiny na podobnej úrovni a to viac ako 4 %, výnimkou je Arménsko s nezamestnanosťou viac ako 18 %.

⁴¹ ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 14.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>

V prípade EAEU ide o nerovnovážne postavenie členských štátov, ktoré pramení v rozmanitej úrovni základných makroekonomických ukazovateľov. Dominantné postavenie Ruska v tomto integračnom zoskupení vo výraznej miere ovplyvňuje ostatné členské štáty. Tie sú od neho závislé a akýkoľvek negatívny vývoj v Rusku, ktoré má v zoskupení vedúce postavenie, bude mať negatívny vplyv aj na vývoj v ostatných členských štátoch únie.

EAEU možno pripísať charakteristiku nesebestačného trhu, ktorý je vo veľkej miere závislý na dovoze tovarov s vyššou pridanou hodnotou. Príčinou toho je nedostatočná technologická vyspelosť členských krajín. Možnosť, ako sa vymaniť alebo aspoň zlepšiť pozíciu EAEU v tejto oblasti, je uzatváranie dohôd o voľnom obchode. Najväčšiu perspektívu majú dvojstranné dohody o voľnom obchode medzi EAEU a jej najdôležitejšími obchodnými partnermi, pričom medzi základnými cieľmi takýchto dohôd by bolo predovšetkým rozšírenie a zjednodušenie prístupu výrobcov a exportérov tovarov a služieb z EAEU na trhy tretích krajín a zároveň pomôcť členom únie stať sa súčasťou regionálnych a globálnych výrobných reťazcov, či vytvoriť priaznivé investičné prostredie, ktoré bude motivovať zahraničných investorov investovať v tomto regióne.⁴²

Dnes má EAEU podpísaných už niekoľko dohôd o voľnom obchode s krajinami ako Vietnam, Singapur, Irán, či Srbsko. Vo všetkých uvedených prípadoch ide o obchodných partnerov, ktorí nemajú tak dôležité postavenie z hľadiska zahraničného obchodu pre EAEU ako má EÚ alebo Čína. V prípade uvedených dvoch krajín ide o najvýznamnejších obchodných partnerov EAEU a jej cieľom je uzatvorenie komplexných obchodných dohôd, ktoré zabezpečia jednoduchšiu obchodnú a investičnú spoluprácu.⁴³

Kľúčovú pozíciu možno v rámci EAEU pripísať Rusku, ktoré možno považovať za dominantného člena v rámci únie. Krajina totiž tvorí viac ako 90 % HDP spoločenstva a prvenstvo zastáva aj v ďalších ukazovateľoch ako je počet obyvateľov, rozloha a v neposlednom rade aj postavenie vo svetovom hospodárstve. Rusko je zároveň najdôležitejším obchodným partnerom EÚ spomedzi všetkých krajín EAEU.

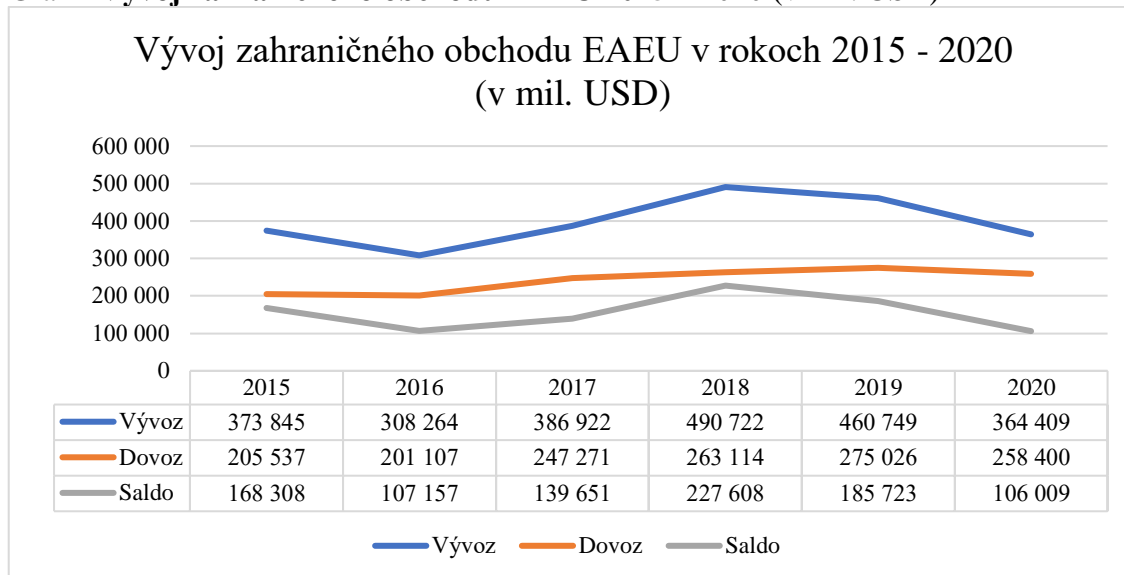
⁴² VINOKUROV, E. *The free trade agreements of the Eurasian Economic Union*. [online] 2020. [cit. 14.06.2021] Dostupné na:

<https://vinokurov.info/the-free-trade-agreements-of-the-urasian-economic-union/>

⁴³ VINOKUROV, E. *The free trade agreements of the Eurasian Economic Union*. [online] 2020. [cit.

14.06.2021] Dostupné na: <https://vinokurov.info/the-free-trade-agreements-of-the-urasian-economic-union/>

Graf 1 Vývoj zahraničného obchodu EAEU 2015 – 2020 (v mil. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa EURASIAN COMMISSION. Dostupné na: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/extra/Documents/2020/12/E202012_4_1.pdf

Na základe pozorovania zahraničného obchodu EAEU v rokoch 2015 – 2020 možno konštatovať, že integračné zoskupenie v uvedených rokoch dosahovalo aktívnu obchodnú bilanciu. Celkový vývoz krajín EAEU prevyšoval dovoz do krajín EAEU ako jedného celku. Rastúcu tendenciu aktívnej obchodnej bilancie pozorujeme v rokoch 2017 a 2018, kedy aktívna obchodná bilancia dosiahla svoje maximum. Nasledoval pokles hodnoty obchodnej bilancie, avšak zoskupeniu sa podarilo udržať aktívne saldo zahraničného obchodu. Rastúci trend pozorujeme aj v dovoze do EAEU, pričom výnimku predstavuje rok 2020, kedy dovoz do týchto krajín poklesol. Rastúci trend vývozu vystriedal v roku 2019 pokles a opätovný rast ukazovateľa v roku 2020.

1.2.1 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EAEU

Najdôležitejším obchodným partnerom EAEU v roku 2020 bola EÚ s podielom 36,76 % na celkovom zahraničnom obchode. Spomedzi krajín EÚ medzi najdôležitejších obchodných partnerov EAEU patrilo Nemecko (7,53 %), Taliansko (4,62 %), Holandsko (5,32%), či Poľsko (2,82 %). Dôvodom rozsiahlej zahraničnoobchodnej výmeny tovarov a služieb medzi EAEU a EÚ je predovšetkým geografická blízkosť a kultúrna homogenita dotknutých krajín.

Okrem EÚ sú dôležitým obchodným partnerom EAEU krajiny APEC, ktoré sa v roku 2020 spolu podieľali 36,42 % na zahraničnom obchode EAEU. Spomedzi nich to

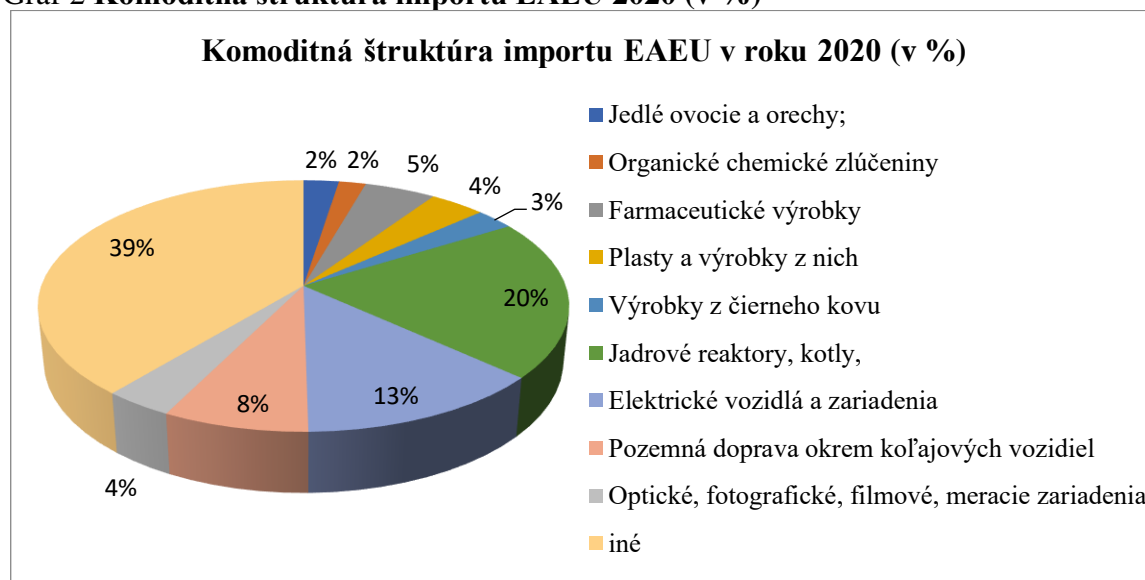
bola predovšetkým Čína s podielom 20,15 %, Južná Kórea (4,13 %), USA (4,26 %), či Japonsko (2,83 %).

Spomedzi krajín nachádzajúcich sa v blízkosti EAEU bola v roku 2020 najväčším obchodným partnerom Ukrajina, ktorá sa podieľala na zahraničnom obchode EAEU 2,48 %, či Uzbekistan s podielom 1,51 %. Ostatné krajiny v tomto regióne, ktoré nepatria do EAEU (Moldavsko, Tadžikistan, Turkménsko, Azerbajdžan), dosahovali podiel na zahraničnom obchode okolo 0,5 %.⁴⁴

1.2.2 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EAEU

Dôležité informácie týkajúce sa jednotlivých druhov tovarov, s ktorými krajina alebo v našom prípade integračné zoskupenie obchoduje, poskytuje komoditná štruktúra zahraničného obchodu. V nasledujúcich grafoch uvádzame komoditnú štruktúru zahraničného obchodu EAEU v členení na export a import.

Graf 2 Komoditná štruktúra importu EAEU 2020 (v %)

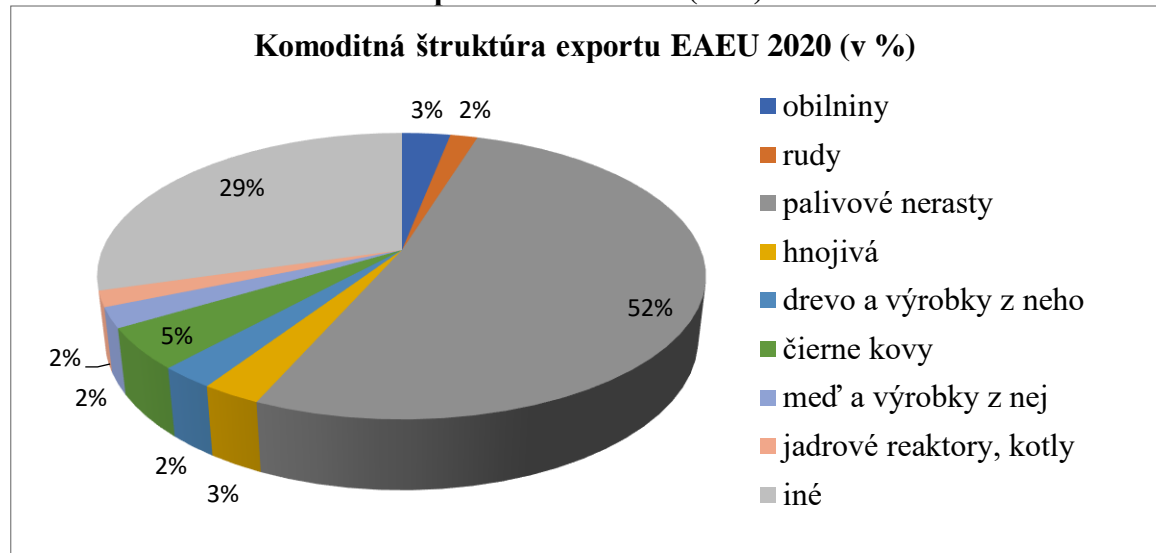
Zdroj: vlastné spracovanie podľa EURASIAN COMMISSION. Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/default.aspx>

K najviac dovážaným tovarom patrili v roku 2020 jadrové reaktory a kotly, ktorých podiel na celkovom dovoze EAEU predstavoval viac ako 20 % celkového importu. Nasledujú elektrické vozidlá a zariadenia s 13 % podielom na celkovom dovoze do EAEU. 8 % celkového dovozu predstavovali dopravné prostriedky pre pozemnú dopravu,

⁴⁴ EURASIAN COMMISSION. *Tradestat*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/extra/Documents/2020/12/E202012_2_1.pdf

nasledované farmaceutickými výrobkami (5 %), plastmi a výrobkami z nich, či optickými, fotografickými zariadeniami s podielom viac ako 4 % na celkovom dovoze. Dôležitý podiel na dovoze mali aj výrobky z čierneho uhlia, jedlé ovocie a orechy, či organické chemické zlúčeniny.

Graf 3 Komoditná štruktúra exportu EAEU 2020 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa EURASIAN COMMISSION. Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/default.aspx>

Dominantnou položkou, ktorá v roku 2020 tvorila viac ako 50 % celkového exportu EAEU, boli palivové nerasty. Oproti tejto komoditnej skupine predstavujú všetky ostatné komodity len malý podiel na exporte zoskupenia. Napriek tomu však vyvstáva niekoľko tovarov, ktoré mali väčší podiel na exporte. K takýmto komoditám patrili čierne kovy s 5 % podielom a obilniny a hnojivá s viac ako 3 % podielom na celkovom exporte. Približne 2 % podiel mali rudy, meď a výrobky z nej, jadrové reaktory, ale aj drevo a výrobky z dreva.

1.3 Pozícia EÚ vo svetovom hospodárstve a jej zahraničný obchod

EÚ predstavuje regionálne zoskupenie 27 krajín, ktoré sa z geografického uhla pohľadu nachádzajú v Európe (na Európskom svetadieli). Ide o spoluprácu na úrovni hospodárskej a menovej únie a členské krajiny musia spĺňať určité kritéria na to, aby sa mohli stať členmi zoskupenia. V súčasnosti možno EÚ zaradiť medzi najväčšie ekonomiky na svete (spolu s USA a Čínou) a taktiež zoskupeniu možno pripísať charakteristiku globálneho

hráča vo svetovom obchode. Uvedené tvrdenie možno podporiť aj makroekonomickými ukazovateľmi, ktoré uvádzame v nasledujúcej tabuľke.⁴⁵

Tabuľka 2 Hlavné makroekonomické ukazovatele EÚ 2020

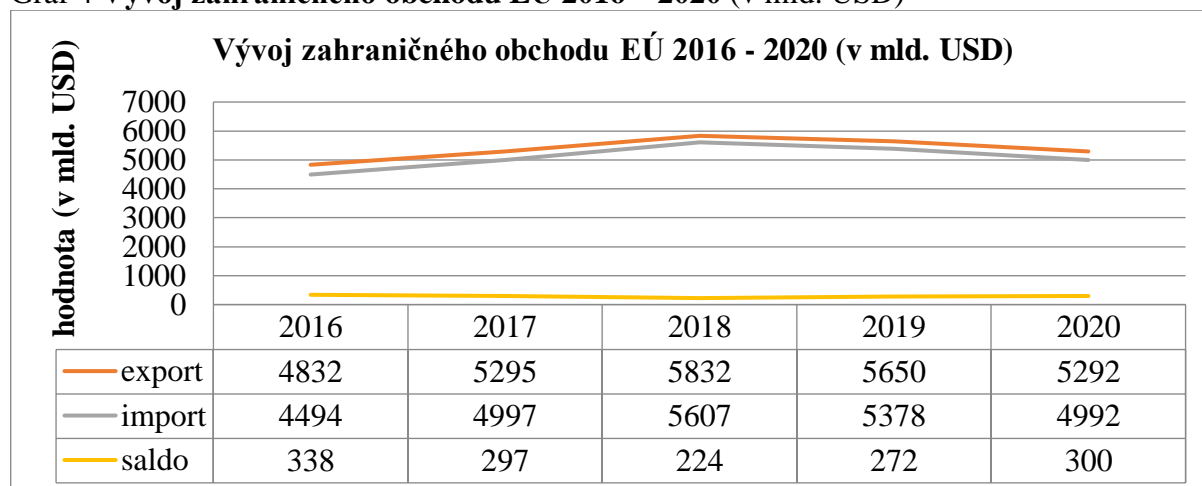
Ukazovateľ	Hodnota
HDP	15,626 bil.
HDP p.c.	34 913,129
Počet obyvateľov (v mil.)	447
Inflácia (v %)	0,507
Nezamestnanosť (v %)	6,701

Zdroj: vlastné spracovanie podľa World Bank, 2020

Vývoj zahraničného obchodu EÚ

EÚ je dominantným zoskupením, ktorého postavenie vo výraznej miere ovplyvňuje svetový obchod. Dôležitý je intraobchod v rámci zoskupenia, ktorý predstavuje obchod medzi členskými krajinami EÚ. Z hľadiska problematiky riešenej v tejto diplomovej práci je však dôležitejší jeho obchod s tretími krajinami. V nasledujúcom grafe uvádzame vývoj zahraničného obchodu EÚ s tretími krajinami v rokoch 2016 – 2020.

Graf 4 Vývoj zahraničného obchodu EÚ 2016 – 2020 (v mld. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa trademap.org. Dostupné na https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c3%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Na základe pozorovania možno konštatovať, že v sledovanom období EÚ dosahovala pozitívnu obchodnú bilanciu a teda export v posledných rokoch prevyšoval import. Hoci je

⁴⁵ EUROPEAN PARLIAMENT. *The European Union and its trade partners*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/160/the-european-union-and-its-trade-partners>

trend obchodnej bilancie pozitívny pre EÚ, pozorujeme aj niekoľko prepádov, konkrétne v sledovanom období v rokoch 2019 a 2020, kedy došlo k zníženiu aktívnej obchodnej bilancie EÚ. Za faktor vedúci k uvedenému vývoju ukazovateľ a možno považovať globálnu pandémiu v súvislosti s vírusom COVID-19, ktorý ovplyvnil obchod EÚ, ale aj všetkých krajín sveta.

1.3.1 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EÚ

EÚ predstavuje najväčšieho obchodníka s priemyselným tovarom. Je jeho najväčším vývozcom vo svetovom meradle a zároveň je cieľom pre umiestnenie produktov viac ako 80 krajín z celého sveta. Najdôležitejším obchodným partnerom EÚ sa v roku 2020 stala Čína s podielom 16,1 % na obchode s tovarom. Na prvom mieste tak nahradila dovtedajšieho najdôležitejšieho obchodného partnera USA, ktoré v roku 2020 predstavovali 15,2 % zahraničného obchodu s EÚ. V kontexte postavenia EAEU v zahraničnom obchode EÚ je v tejto súvislosti dôležité upriamiť pozornosť na pozíciu Ruska, ktoré obsadilo 5. pozíciu a v uplynulom roku sa na zahraničnom obchode EÚ podieľal 4,8 %.⁴⁶

V obchode so službami patrí popredná pozícia USA, ktoré sú hlavným obchodným partnerom EÚ v tejto sfére. Nasleduje Spojené Kráľovstvo a Švajčiarsko.

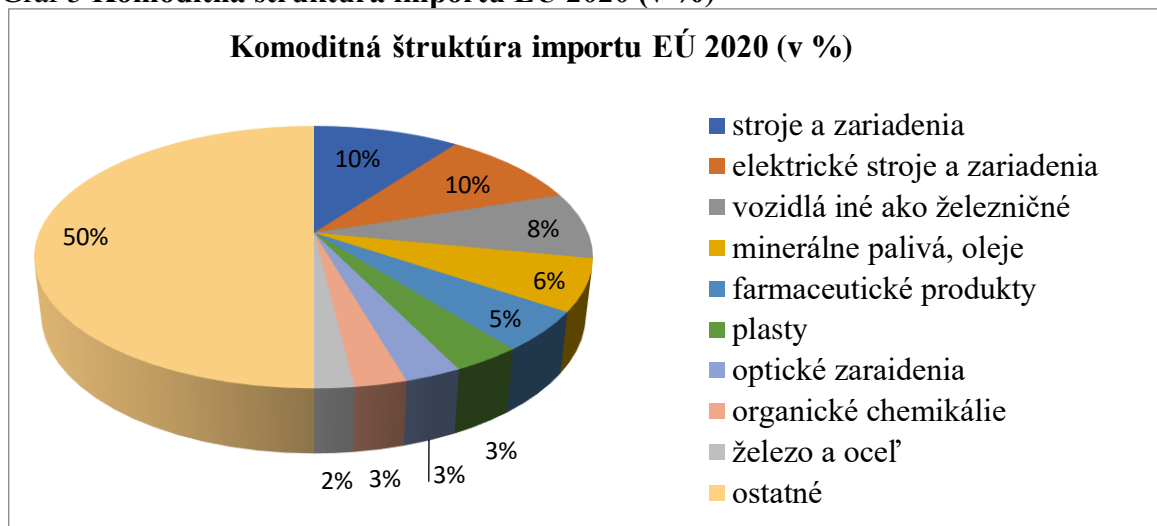
Z pohľadu PZI je EÚ v pozícii najväčšieho svetového investora, ale zároveň predstavuje aj najväčšieho príjemcu PZI smerujúcich od donorov z celého sveta.

1.3.2 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EÚ

Okrem teritoriálnej štruktúry sa pri štúdiu zahraničného obchodu krajiny alebo zoskupenia sleduje aj komoditná štruktúra zahraničného obchodu. Ako sme uviedli vyššie, EÚ je najväčším obchodníkom vo svetovom hospodárstve. Predmetom obchodu je široká škála obchodovaných tovarov. V nasledujúcom grafe uvádzame komoditnú štruktúru importu EÚ, teda prehľad tovarov, ktoré sú najviac dovážané do únie.

⁴⁶ EUROPEAN PARLIAMENT. *The European Union and its trade partners*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/160/the-european-union-and-its-trade-partners>

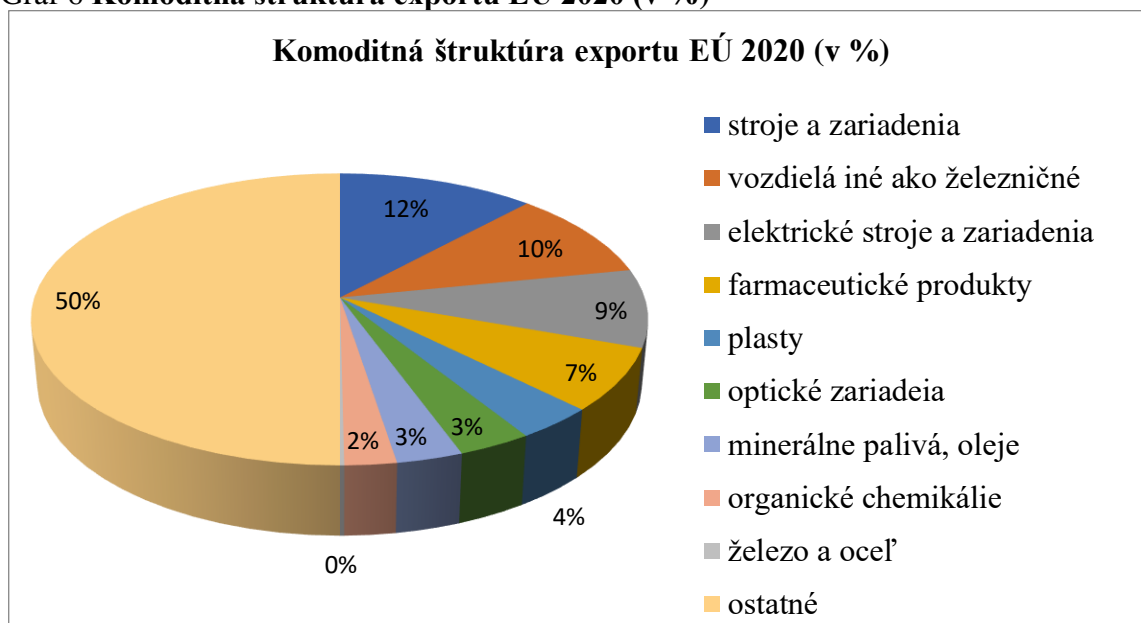
Graf 5 Komoditná štruktúra importu EÚ 2020 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa trademap.org. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

K najviac dovážaným tovarom patrili v roku 2020 stroje a zariadenia, či elektrické stroje a zariadenia, ktorých podiel na celkovom dovoze do EÚ predstavoval viac ako 10 %. Nasledovali vozidlá s podielom 8 %. Z hľadiska importu je pre EÚ dôležitý dovoz minerálnych palív a olejov. K dominantným importérom tejto komodity patria krajiny EAEU a predovšetkým Rusko. K najviac importovaným tovarom s podielom viac ako 5 % patrili aj farmaceutické produkty, či plasty.

Graf 6 Komoditná štruktúra exportu EÚ 2020 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa trademap.org. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Z hľadiska exportu EÚ boli v roku 2020 dominantnou komoditou taktiež stroje a zariadenia s podielom viac ako 12 % na celkovom exporte. Nasledovali vozidlá (10 %), elektrické stroje a zariadenia (9 %). S podielom 5 % na celkovom exporte sa podieľali aj farmaceutické produkty. K najviac exportovaným komoditám patrili aj optické zariadenia, minerálne palivá, organické chemikálie, či železo a oceľ. Uvedené komodity tvoria viac ako 50 % celkového exportu EÚ.

EAEU a EÚ predstavujú integračné zoskupenia, ktoré združujú väčšinu krajín Eurázijského kontinentu. Medzi zoskupeniami pozorujeme značné rozdiely v rozsahu spolupráce, ale aj vo veľkosti. Rozdiely pozorujeme aj vo vnútri jednotlivých integračných zoskupení. Spoločne však tieto krajiny vytvárajú dva významné obchodné bloky, ktoré predstavujú pre tretie krajiny vynikajúcu príležitosť pre rozvoj vzájomného obchodu. Takisto je v záujme oboch integračných zoskupení rozvíjať obchodné vzťahy s inými regiónmi, aby tak zabezpečili pre svoj trh dostatok tovarov a služieb. V záujme tak EÚ ako aj EAEU je rozvoj vzájomných obchodných vzťahov a súčasný stav zahraničného obchodu medzi nimi bude predmetom štúdia praktickej časti tejto diplomovej práce.

1.4 Súčasná geoeconomická situácia skúmaných krajín

V roku 1991 došlo k osamostatneniu Ukrajinskej republiky. Získanie autonómneho postavenia však neznamenovalo automatické prerušenie vzťahov s Ruskou federáciou. V priebehu nasledujúcich rokov boli medzi uvedenými krajinami stále udržiavané vzťahy, ktoré boli podporované z oboch strán. S postupom času došlo k ochladzovaniu ich vzájomných vzťahov pre problémy týkajúce sa dodávok plynu, pričom prvé vyvrcholenie nastalo v roku 2001. V uvedenom roku Ukrajina spolu s ďalšími krajinami, medzi ktoré patria Gruzínsko, Moldavsko a Azerbajdžan, vytvorili úniu GUAM. Únia predstavovala protipól pre úniu CIS, ktorej vedúcim lídrom bola práve Ruská federácia.⁴⁷

Ďalším výrazným negatívnym míľnikom v ich vzájomnom vzťahu bola Oranžová revolúcia. Toto spojenie definuje sériu protestov realizovaných v Ukrajine. Ide o protesty, ktorých hlavnou myšlienkou bolo vyjadrenie nesúhlasu so zmanipulovanými prezidentskými voľbami na Ukrajine. Výsledkom tejto revolúcie bola opätovná voľba prezidenta. V uvedených voľbách vyhral Juščenko, ktorý bol výrazne pro-európsky

⁴⁷ DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 18.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2726352/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-1-co-sa-dialo-pred-anexiou-krymu/>

orientovaný a teda počas jeho funkčného obdobia sa krajina pod jeho vedením stále viac približovala k západným krajinám a odklňala sa od Ruskej federácie.

Tento stav však netrval dlho. Hneď v nasledujúcich voľbách v roku 2014 sa na miesto Juščenka dostal pro-ruský orientovaný prezident Janukovyč. Pod jeho vedením podnikla Ukrajina niekoľko krokov, ktoré viedli k zlepšeniu vzájomných vzťahov s Ruskom. Typickým príkladom je sprístupnenie polostrova Kerč na tréning pre ruských vojakov, či využívanie prístavu Sevastopol'. Počas tohto obdobia boli eliminované snahy o zmenu smerovania Ukrajiny. Toto tvrdenie možno demonštrovať príkladom Julije Tymošenko, ktorá patrila k významným oponentom vlády prezidenta Janukovyča a ktorá bola v danom období väznená. V roku 2013 sa Rusko snažilo presadiť svoj názor aj prostredníctvom komunikácie s vtedajším prezidentom Janukovyčom, ktorého podporovalo v rozhodnutiach smerujúcich k nepodpísaniu dohody s EÚ.⁴⁸

Nasledovali protesty Euromaidanu, ktoré vyústili v roku 2014 prepustením Julie Tymošenko z väzby a útekem prezidenta Janukovyča. Na čelo krajiny sa teda dostala opozícia. Krátko po zmene vlády v Ukrajine došlo k anexii polostrova Krym.

Na územie Krymu boli vyslané ruské vojská, ktorých hlavným cieľom bolo obsadiť kľúčové miesta v tejto oblasti. V oblasti bolo pod vedením Krymskej vlády zvolané referendum. Uvedené kroky vyústili v uznaní Krymu ruskými vládnymi orgánmi za časť Ruska. Uvedené skutočnosti viedli k rozšíreniu sporu medzi Ukrajinou a Ruskom. Na jednej strane Rusko argumentuje tým, že v spornej oblasti žije 58 % etnických rusov, ktorých chce týmto krokom chrániť. Na druhú stranu sa za Ukrajinu postavili aj predstavitelia najvýznamnejších svetových ekonomík a Rusko bolo vylúčené zo skupiny G8 – najvyspelejších krajín sveta. Spor sleduje aj OSN (Organizácia spojených národov), ktorá vyzýva na stiahnutie ruských vojsk z polostrova Krym. V roku 2015 došlo k zlepšeniu vzťahov v tejto oblasti medzi zúčastnenými krajinami. Toto prímerie bolo demonštrované mierovou dohodou z Minska, ktorá však nikdy nebola implementovaná. Dohoda bola zrušená ruským prezidentom tesne pred inváziou ruských vojsk na Ukrajinu.⁴⁹

⁴⁸ DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 22.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2730780/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-3-kam-vedie-tento-konflikt/>

⁴⁹ KIRBY, P. *Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want?* [online] 23.03.2022. BBC. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>

Okrem polostrova Krym sú v súvislosti so spormi medzi Ukrajinou a Ruskom často skloňované oblasti vo východnej časti Ukrajiny – Donecká ľudová republika a Luhanská ľudová republika. Ako už z názvu vyplýva, obe oblasti vyhlásili nezávislosť od Ukrajiny a vytvorili republiky. Aj v prípade týchto dvoch oblastí možno pozorovať vysoké zastúpenie etnických rusov rovnako ako v prípade Krymu, avšak s tým rozdielom, že do roku 2022 neboli priamo obsadené ruskými vojskami tak ako tomu bolo v prípade Krymu.

Neustále prebiehajúce spory medzi Ukrajinou a Ruskom, ktoré si doposiaľ vyžiadali viac ako 13 000 ľudských životov, stále neskončili. Práve naopak. Od marca 2021 sa napätie medzi uvedenými stranami stupňuje. V danom období sa začalo zhromažďovať na ukrajinsko-ruských hraniciach približne 100 000 ruských vojakov, pričom časť z nich toto územie opustila v priebehu nasledujúcich štyroch mesiacov. Netrvalo dlho a ruské vojská sa na hranice rozdeľujúce Rusko a Ukrajinu vrátili. Postupne sa tam zhromaždilo približne 190 000 ruských vojakov s vojenskou technikou a zároveň množstvo ruských separatistov prekročilo ukrajinskú hranicu. Ruské vojská boli rozmiestnené vo viacerých strategických oblastiach. Jednou z nich sú oblasti Doneck a Luhansk,, kde sa okrem ruských vojsk nachádza aj množstvo ruských separatistov. Ďalším strategickým miestom pre zhromažďovanie ruských vojakov a techniky bol juh Bieloruska, ktoré dlhodobo zastáva pozíciu spojenca Ruska a v neposlednom rade sa ruské vojská zhromažďovali na Kryme, čím pokryli aj južnú časť Ukrajiny, či v odtrhnutom regióne Moldavska – v Podnestersku, teda kontrolovali aj západnú hranicu krajiny.⁵⁰ Na stranu Ukrajiny sa v tejto oblasti pripojila organizácia NATO, ktorej vojská sa pohybovali na Ukrajine v blízkosti hranice s Ruskom. Tento krok bol v rozpore so záujmami Ruska. Prezident Vladimír Putin požiadal o stiahnutie vojsk NATO z tejto oblasti s odvolaním sa na prísľub, ktorý organizácia dala. Jeho podstatou mal byť prísľub nerozširovania svojej spolupráce s krajinami na východe. Oficiálny prísľub však nemožno identifikovať. Podľa Ruska však ide o ignorovanie ich záujmov, čo môže vyžadovať prípadný zásah ruských vojsk.

Na vývoj situácie na ukrajinsko-ruských hraniciach reagovalo množstvo vedúcich predstaviteľov krajín po celom svete. V súvislosti s obavami o vypuknutie ozbrojeného konfliktu medzi nimi postupne zatvárali, či presúvali svoje delegácie, zastúpenia, ambasády do inej časti Ukrajiny, alebo túto krajinu celkom opustili. Svojim občanom neodporúčali

⁵⁰ DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 20.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2729419/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-2-vojna-ci-nevojna-na-hraniciach/>

v danom období vycestovať do tejto krajiny. Okrem toho USA a NATO podnikli kroky v súvislosti s vyslaním vojakov a vojenskej techniky a posilnením obrany ukrajinských hraníc. 15. februára 2022 Rusko oznámilo sťahovanie svojich vojenských jednotiek z hraníc s Ukrajinou po skončení vojenského cvičenia. Ruskí separatisti informovali o evakuácii svojich občanov do Ruska kvôli varovaniam pred ukrajinským útokom. Ukrajina túto skutočnosť poprela a západné krajiny definovali tento krok ako zámienku Ruska k invázii na Ukrajinu.

Dňa 24. februára 2022 sa naplnil jeden z dvoch scenárov, ktoré definoval Rober Vass – prezident organizácie GLOBSEC. V jeho vyjadrení hovoril o vojenskom konflikte medzi Ruskom a Ukrajinou, pričom na stranu Ukrajiny sa postavia krajiny EÚ a NATO. Konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou môže mať podľa neho oveľa väčšie dôsledky a prejaví sa vo väčšom rozsahu než sa pôvodne očakávalo. Tento konflikt sa teda môže stať konfliktom veľmoci.

Ako sme uviedli vyššie v tejto časti práce, od vytvorenia nezávislej Ukrajinskej republiky a po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991 Ukrajina postupne orientovala svoje vzťahy viac na západ. Začala sa teda orientovať na rozvoj vzájomných vzťahov s krajinami patriacimi do EÚ, či NATO, ktoré predstavujú významných lídrov vo svetovom hospodárstve. Toto smerovanie však nie je v súlade s názorom Ruska, ktoré má za to, že Ukrajina a Rusko sú jeden národ.

Pôvodným zámerom ruského prezidenta, ktorý uskutočnil výrazné kroky vedúce k zjednoteniu Ukrajiny a Ruska, bolo zvrhnúť vládu Ukrajiny. V tejto súvislosti boli zároveň definitívne ukončené akékoľvek možnosti Ruska vstúpiť do aliancie NATO, ktorá predstavuje obrannú alianciu združujúcu západné štáty. Podľa jeho oficiálnych vyjadrení je jeho hlavným cieľom, ktorý sleduje na území Ukrajiny jej demilitarizácia a denacifikácia a ochrana ukrajinského obyvateľstva pred genocídou realizovanou ukrajinskou vládou. Činnosť ruských vojsk na území Ukrajiny definuje ako špeciálnu vojenskú operáciu, pričom všetky uvedené vyjadrenia prezentujú predovšetkým ruské médiá tamojším obyvateľom. Pôvodný cieľ, ktorým bolo zvrhnutie ukrajinskej vlády a získanie moci nad týmto územím boli s postupom času zmiernené, vychádzajúc predovšetkým z nedosiahnutia rýchleho víťazstva po invázii ruských vojsk na územie Ukrajiny. Novým cieľom Ruska je podľa vyjadrení predstaviteľov tejto krajiny vytvorenie neutrálnej Ukrajiny s vlastnou armádou a námorníctvom, či udržanie si sporných území – Krymu, Doneckej a Luhanskej republiky.

Od vypuknutia ozbrojeného konfliktu 24. februára 2022 došlo k čiastočnému posunu v rokovaníach. Aj napriek zmene pôvodného zámeru ruského prezidenta zatiaľ nemožno definovať kompromis, ktorý by viedol k zmierneniu napätia medzi zúčastnenými stranami. Podľa vyjadrenia ukrajinského prezidenta je územná celistvosť a zvrchovanosť pomyselnou čiarou, ktorú nechce prekročiť.

2 Cieľ práce

V prípade EÚ ide o významného hráča vo svetovom hospodárstve, ktorý má dobre rozvinuté obchodné vzťahy s množstvom krajín a integračných zoskupení po celom svete. Tieto vzťahy rozvíja už niekoľko desaťročí. V prípade EAEU ide o integračné zoskupenie, ktoré sa do svojej súčasnej úrovne integračného zoskupenia dostalo len v roku 2015. Z hľadiska rozlohy, počtu obyvateľov a ďalších makroekonomických ale aj zahraničnoobchodných ukazovateľov, tieto integračné zoskupenia striedavo dosahujú lepšie hodnoty sledovaných ukazovateľov. EÚ a EAEU každoročne obchodujú s množstvom rôznych druhov tovarov a služieb. Vychádzajúc z uvedených informácií bolo možné stanoviť hlavný cieľ diplomovej práce.

Hlavným cieľom tejto diplomovej práce je zhodnotiť postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ ovplyvnené súčasnými geopolitickými a geoekonomickými zmenami a rusko-ukrajinským vojnovým konfliktom.

Okrem hlavného cieľa sme stanovili aj nasledujúce **parciálne ciele**:

- špecifikovať krajiny tvoriace eurázijskú hospodársku úniu, ich hlavné makroekonomické ukazovatele, ako aj porovnať postavenie krajín v EAEU,
- prostredníctvom vedeckých metód preskúmať vývoj a formovanie daného integračného zoskupenia,
- preskúmať vývoj a súčasný stav zahraničného obchodu oboch dotknutých integračných zoskupení,
- zhodnotiť vplyv rusko-ukrajinského vojnového konfliktu na súčasné vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy.

Skúmanie zahraničného obchodu medzi dvomi krajinami resp. integračnými zoskupeniami možno realizovať na rôznych úrovniach a z rozličných hľadísk. Pre lepšie preskúmanie danej problematiky sme stanovili dve hypotézy.

H1: Postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ má klesajúcu tendenciu.

H2: Rusko-ukrajinský konflikt má negatívny vplyv na vývoj ukazovateľov definujúcich úroveň zahraničného obchodu medzi skúmanými integračnými zoskupeniami.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Skúmanie zahraničného obchodu medzi krajinami je možné uskutočniť z rôznych hľadísk, identifikovať rôzne ukazovatele a z toho vyplývajúci vzájomných vzťah medzi sledovanými krajinami. O to zložitejšie je to v prípade skúmania zahraničného obchodu medzi dvomi integračnými zoskupeniami. Práve zahraničnoobchodná výmena a z toho odvodené postavenie jedného integračného zoskupenia v zahraničnom obchode iného integračného zoskupenia je predmetom skúmania tejto diplomovej práce. Vychádzajúc z uvedených skutočností a pre splnenie cieľa diplomovej práce bolo potrebné zvoliť správne vedecké metódy skúmania. Práve členenie diplomovej práce a charakteristika vybraných metód skúmania sú uvedené v tejto kapitole.

Diplomová práca je rozdelená do 5 kapitol. V prvej kapitole prechádzame od všeobecného pohľadu na medzinárodný obchod k teoretickému vymedzeniu stupňov integrácie, ktorými jednotlivé integračné zoskupenia prechádzajú. V ďalších podkapitolách teoretickej časti diplomovej práce je definovaný súčasný stav a postavenie EÚ a EAEU ako integračných zoskupení v svetovom hospodárstve. Ich pozíciu definujeme prostredníctvom vymedzenia teritoriálnej a komoditnej štruktúry ich zahraničného obchodu, či vývoja salda ich obchodnej bilancie. Prvá kapitola diplomovej práce teda predstavuje bázu pre následné preskúmanie vzájomných obchodných vzťahov uvedených dvoch integračných zoskupení. Druhá kapitola tejto diplomovej práce identifikuje hlavný cieľ práce s následným vymedzením parciálnych cieľov. Pre lepšie pochopenie skúmanej problematiky sme špecifikovali aj dve hypotézy. V tretej kapitole sú vymedzené metódy a postupy využité pri písaní diplomovej práce. Štvrtá kapitola predstavuje empirickú časť diplomovej práce. V tejto časti práce identifikujeme pozíciu EAEU v zahraničnom obchode EÚ a to prostredníctvom vývoja ich vzájomného zahraničného obchodu, komoditnej štruktúry a indexu zahraničnoobchodnej komplementarity. Všetky zistenia a skutočnosti definované v tejto ale aj predchádzajúcich kapitolách, predstavujú základ pre spracovanie poslednej časti diplomovej práce – diskusie, v ktorej uvádzame vyjadrenia odborníkov v skúmanej oblasti a predikcie do budúcnosti.

V práci bolo využitých niekoľko vedeckých metód skúmania. Zber a spracovanie teoretických zdrojov literatúry predstavovali základ pre spracovanie prvej časti diplomovej práce. Bázou pre spracovanie predovšetkým prvej kapitoly diplomovej práce boli domáce aj zahraničné knižné publikácie. Okrem toho sme pre spracovanie tejto ale aj iných kapitol využili zdroje ktoré, mali iný charakter, a teda boli to články z odborných časopisov,

internetové zdroje, či údaje z verejne dostupných databáz poskytujúce aktuálne informácie o súčasných, ale aj minulých hodnotách jednotlivých ukazovateľov týkajúcich sa zahraničného obchodu krajín patriacich do skúmaných integračných zoskupení. Všetky spracované zdroje sú uvedené v poslednej časti tejto diplomovej práce v prehľade literatúry.

S využitím metódy analýzy a následnej komparácie bolo možné charakterizovať jednotlivé integračné zoskupenia z hľadiska jednotlivých fáz historického vývoja, či súčasného postavenia vo svetovom obchode. Metóda analýzy bola využitá aj pri skúmaní vzájomného zahraničného obchodu medzi EÚ a jednotlivými krajinami patriacimi do EAEU. Pre účely spracovania uvedenej časti diplomovej práce sme sa rozhodli pre skúmanie len troch väčších krajín a to Ruska, Bieloruska a Kazachstanu. Zvyšné dve krajiny EAEU majú len malý podiel na celkovom zahraničnom obchode EAEU a preto im nie je potrebné venovať osobitý dôraz. Prostredníctvom syntézy a indukcie sme v štvrtej kapitole diplomovej práce mohli identifikovať pozíciu EAEU v zahraničnom obchode EÚ. Od všeobecného definovania integračných zoskupení sme prostredníctvom dedukcie prešli ku konkrétnym nami skúmaným integračným zoskupeniam a definovali ich aktuálny stav a fázu, v ktorej sa z hľadiska integračného vývoja nachádzajú.

Pri spracovaní údajov týkajúcich sa konkrétnych ukazovateľov zahraničného obchodu integračných zoskupení bola využitá matematicko-štatistická metóda. Pre zabezpečenie väčšej prehľadnosti uvádzaných údajov sme sa rozhodli niektoré štatistické hodnoty a zistenia prezentovať prostredníctvom grafov a tabuliek.

Poslednou, avšak nemenej dôležitou metódou, bola kvantitatívna metóda, implementovaná v časti diskusia, kde sme prostredníctvom indexu komplementarity a intenzity obchodu mohli identifikovať vzájomnú zahraničnoobchodnú výmenu skúmaných integračných zoskupení.

Nižšie uvedené údaje predstavujú základ pre definovanie **indexu komplementarity**. Index možno vypočítať ako:

$$TC_{ij} = 100 \times (1 - \sum (|m_{ik} - x_{jk}| / 2)) \quad (1)$$

Pričom: x_{jk} = podiel produktu „k“ na celkovom exporte krajiny „j“

m_{ik} = podiel produktu „k“ na celkovom importe krajiny „i“

Ak $TC = 100$, možno konštatovať, že podiel na vzájomnom exporte a importe jednotlivých krajín sa absolútne zhoduje, a teda krajiny navzájom pre seba predstavujú

ideálnych obchodných partnerov. V opačnom prípade, ak $TC = 0$, podiel na exporte a importe sa presne zhoduje a krajiny sú navzájom dokonalými konkurentmi.

Pre výpočet **indexu intenzity obchodu** použijeme vzorec:

$$TII_{ij} = (x_{ij}/X_{it})/(x_{wj}/X_{wt}) \quad (2)$$

Pričom: x_{ij} – hodnota exportu prvej krajiny do druhej krajiny;

x_{wj} – hodnota celkových exportov prvej krajiny do celého sveta;

X_{it} – hodnota svetových exportov do druhej krajiny;

X_{wt} – celková hodnota svetových exportov.

TII dosahuje hodnoty od 0 do $+\infty$. Ak sa hodnota indexu rovná 1, znamená to, že exportná krajina i vyváža do krajiny j presný pomer exportov, ktorý krajine j prináleží vzhľadom na jej podiel na svetových importoch. Ak je index vyšší ako 1, ide o obchodné toky vo vyšších hodnotách, ako by sa vzhľadom na dôležitosť krajiny vo svetovej ekonomike dalo očakávať, tzn. krajina i vyváža do krajiny j v pomere viac tovaru než do celého sveta. Ak je hodnota nižšia ako 1, potom je aj intenzita obchodu na nižšej úrovni, ako by sa dalo očakávať.

Vychádzajúc z uvedených vedeckých metód skúmania a s využitím všetkých dostupných zdrojov sme mohli splniť hlavný cieľ diplomovej práce, a teda identifikovať postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ.

4 Výsledky práce a diskusia

Ako možno pozorovať v teoretickej časti tejto diplomovej práce, v oboch prípadoch pozorovaných únií ide o dve silné integračné zoskupenia, ktoré majú ako celky významné postavenie vo svetovom hospodárstve. Rozvoj ich vzájomnej spolupráce predstavuje významný krok vpred, ktorý môže vo výraznej miere ovplyvniť svetový obchod. Množstvo vedúcich predstaviteľov krajín EÚ, ako aj krajín EAEU, vyjadrujú podporu myšlienke „európskej eurázijskej“ hospodárskej integrácie. V nasledujúcej časti definujeme súčasný stav zmluvných vzťahov medzi uvedenými integračnými zoskupeniami.

4.1 Vývoj zmluvných vzťahov EÚ a EAEU

Všetky uvedené zmluvy predstavujú základ pre rozvoj vzájomných obchodných vzťahov medzi jednotlivými krajinami v rámci integračných zoskupení. Z týchto zmlúv vyvstávajú základné postupy, motívy, ale aj bariéry vzájomného obchodu s tovarmi a službami, či ovplyvňujú PZI medzi zúčastnenými krajinami. Hoci EAEU predstavuje jedno integračné zoskupenie, rozdiely medzi jeho jednotlivými členmi možno pozorovať aj v zmluvnej základni členských krajín s EÚ.

Najväčšou krajinou z rôznych hľadísk a zároveň najvýznamnejším obchodným partnerom EÚ je **Rusko**. Ich vzájomné vzťahy sú od roku 1997 upravené dvojstrannou dohodou o partnerstve a spolupráci (DPS). Časti zmluvy, v ktorých je obsiahnutý vzájomný obchod zmluvných strán, definujú aspekty zamerané na podporu obchodu a investícií a na rozvoj vzájomne prospešných hospodárskych vzťahov. Vývoj vo svetovom hospodárstve a ich vzájomných vzťahov viedol k otvoreniu rokovaní o novej dohode medzi EÚ a Ruskom. Tieto rokovania začali v roku 2008. Pozitívny vývoj obchodných vzťahov netrval dlho. V roku 2010 boli tieto rokovania pozastavené pre nedostatočný pokrok v kapitole, ktorá sa venovala obchodu a investíciám. Kroky Ruska v jeho zahraničnej politike viedli v roku 2014 EÚ k zastaveniu rokovaní o novej dohode medzi uvedenými stranami.⁵¹

Výrazne sa na rozvoji obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskom prejavil vstup Ruska do Svetovej obchodnej organizácie (WTO – World trade organization) v roku 2012 z čoho vyplýva uplatňovanie multilaterálnych pravidiel WTO v ich vzájomnom obchode. Avšak Rusko začalo uplatňovať množstvo opatrení, prostredníctvom ktorých sa snažili

⁵¹ EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy - Russia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

zvýhodniť ich domácu produkciu pred tými, ktoré prichádzajú na územie Ruska z iných krajín. Jednotlivé opatrenia a tzv. Politika nahradenia importu, ktorá vytlačala exportérov EÚ z ruského trhu, či viedla k premiestneniu ich výroby na územie Ruska, bola v rozpore s nariadeniami a pravidlami WTO, čo vyústilo až do sporov medzi EÚ a Ruskom, ktoré sú riešené vo WTO.

EÚ okrem toho prijala neskôr aj súbor reštriktívnych opatří voči Rusku, ktoré sú zamerané na prístup k financovaniu, tovar s dvojakým použitím, špecifické technológie na ťažbu a prieskum ropy a zbrane. Naproti tomu Rusko zaviedlo zákaz dovozu rozličných poľnohospodárskych a potravinárskych produktov EÚ.

Ďalším významným obchodným partnerom EÚ spomedzi členských krajín EAEU je **Kazachstan**, pričom EÚ je pre Kazachstan najvýznamnejším obchodným partnerom. Ich obchodné vzťahy boli formálne upravené už v roku 1999 Dohodou o partnerstve a spolupráci. Táto dohoda bola nahradená Dohodou o posilnenom partnerstve a spolupráci (EPCA). Táto Dohoda bola podpísaná už v roku 2015. V danom roku došlo aj k pristúpeniu Kazachstanu do WTO, čo EÚ výrazne podporovala.

K ratifikovaniu novej Dohody všetkými členskými krajinami došlo v marci 2020. Prostredníctvom Dohody sú upravené obchodné a hospodárske vzťahy medzi EÚ a Kazachstanom. Táto krajina sa stala prvou krajinou strednej Ázie, ktorá uzavrela s EÚ dohodu o hospodárskom vyhlásení. Prostredníctvom EPCA došlo k vytvoreniu lepšieho regulačného prostredia pre podniky vo viacerých oblastiach. Medzi tieto oblasti patria: práva duševného vlastníctva, verejné obstarávanie, obchod so službami, pohyby kapitálu, založenie a činnosť spoločnosti, suroviny a energia.⁵²

Vzťahy medzi EÚ a Kazachstanom sú pravidelne udržiavané prostredníctvom stretnutí na vysokej úrovni v rámci Rady pre spoluprácu medzi zmluvnými stranami, či prostredníctvom výborov a dialógov.

V rámci EAEU patrí **Bielorusko** k väčším obchodným partnerom EÚ. Napriek tomu sú ich vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy upravené Dohodou o obchode a spolupráci, ktorá bola v roku 1989 uzatvorená medzi Európskym spoločenstvom a Sovietskym zväzom. Nová dohoda o partnerstve a spolupráci z roku 1995 medzi uvedenými zmluvnými stranami nebola ratifikovaná zo strany EÚ, z dôvodu nedostatočného záväzku Bieloruska

⁵² EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Kazakhstan*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/kazakhstan/>

k demokracii, politickým a občianskym právam. Bielorusko nie je ani členom WTO. O členstvo v tejto organizácii, ktoré by výrazne napomohlo uľahčeniu obchodu s EÚ, požiadali v roku 1993 a jeho prístupový proces stále pokračuje.

Do roku 2007 obchodovalo Bielorusko s EÚ na základe režimu VSP, avšak ten sa prestal uplatňovať pre porušovanie základných zásad Medzinárodnej organizácie práce (ILO) Bieloruskom. Tovary, ktoré sú importované na územie EÚ z Bieloruska teda podliehajú dovozným clám v štandardnej výške. Krajiny prejavili záujem o uľahčenie zahraničnoobchodnej výmeny a otvorili rokovania na úrovni odborníkov. Ten bol však pozastavený kvôli zhoršenej situácii v oblasti demokracie, ľudských práv a právneho štátu pred voľbami v roku 2020.⁵³

Dovoz z Bieloruska do EÚ je navyše obmedzený dovoznými kvótami vzťahujúcimi sa na textilné a odevné produkty. Tieto kvóty nahradili dohodu o textilnom priemysle, ktorá platila medzi EÚ a Bieloruskom a ktorú Bielorusko nechcelo po vstupe do colnej únie s Kazachstanom a Ruskom obnoviť.

Hoci je **Arménsko** v porovnaní s predchádzajúcimi krajinami značne menším obchodným partnerom EÚ, ich vzájomné obchodné vzťahy sú na vysokej úrovni. Výrazným posunom v rozvoji vzťahov bol vstup Arménska do WTO v roku 1999. Neskôr v roku 2004 bola vytvorená európska susedská politika a v roku 2009 Východné partnerstvo, súčasťou ktorých bolo aj Arménsko. Všetky tieto kroky a následné rokovania medzi Arménskom a EÚ viedli k uzatvoreniu komplexnej a posilnenej dohody o partnerstve (CEPA), ktorá nadobudla platnosť v marci 2021 a nahradila Dohodu z roku 1999. Cieľom novej dohody je zlepšovať a podporovať obchod medzi zmluvnými stranami a to posilnením regulačného prostredia pre podniky. Podobne, ako v prípade dohody s Kazachstanom, aj tu sú zahrnuté oblasti ako práva duševného vlastníctva, verejné obstarávanie, podnik, služby, prevádzkovanie spoločnosti a ďalšie.⁵⁴

Poslednou krajinou v rámci integračného zoskupenia EAEU a zároveň krajinou s najnižšou hodnotou obchodných ukazovateľov s EÚ je **Kirgizsko**. Zahraničnoobchodné vzťahy medzi touto krajinou a EÚ nie sú zmluvne upravené. Na ich vzájomný obchod sa vzťahuje obchodovanie v rámci Všeobecného systému preferencií (VSP+). Z tohto systému

⁵³ EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Belarus*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/belarus/>

⁵⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Armenia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/armenia/>

vyplýva poskytovanie jednostranných výhod pre Kirgizsko zo strany EÚ, pričom okrem tradičných výhod vyplývajúcich zo základného režimu VSP sú Kirgizsku zo strany EÚ poskytnuté ďalšie preferencie pri dovoze tovarov na územie EÚ.⁵⁵

4.2 Zahraničný obchod EÚ a EAEU

EÚ sa radí k integračným zoskupeniam s najviac navonok orientovanou ekonomikou vo svetovom hospodárstve a otváranie sa svetovému obchodu je jedným zo základných stavebných kameňov EÚ. EÚ aktívne rokuje o obchode ako s individuálnymi krajinami tak aj integračnými zoskupeniami. Jej cieľom je získať v nich spoľahlivých a stabilných obchodných partnerov, s ktorými bude môcť rozvíjať vzájomnú spoluprácu. Inak tomu nie je ani v prípade EÚ a krajín EAEU. Keďže v prípade EAEU ide o mladé integračné zoskupenie, v blízkej minulosti možno pozorovať sledovanie vzájomného obchodu s krajinami zoskupenia jednotlivo podľa zúčastnených krajín.⁵⁶

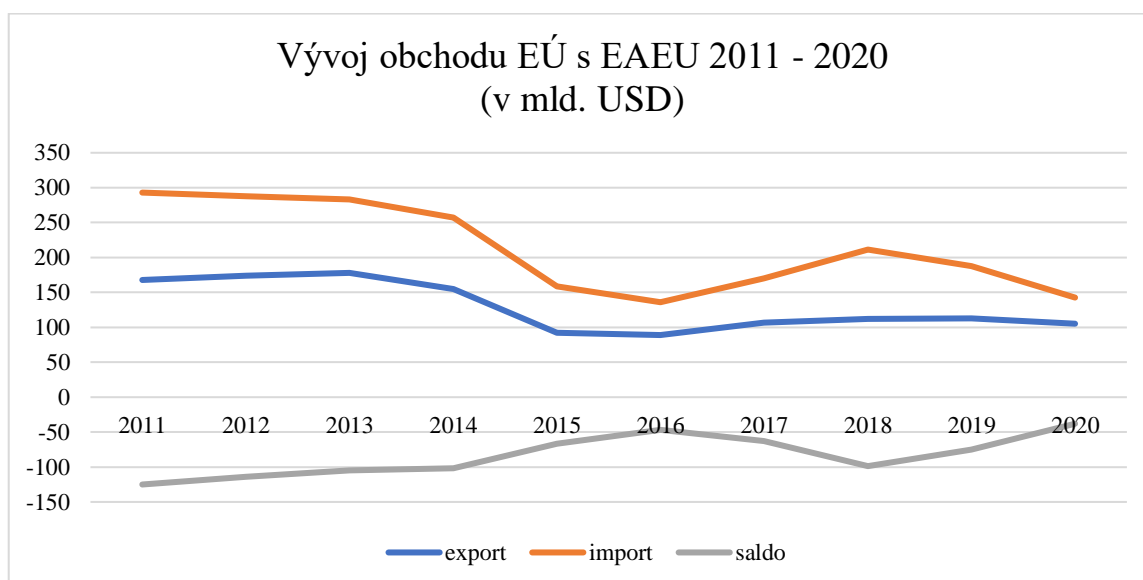
4.2.1 Vývoj zahraničného obchodu EÚ a EAEU

Jedným zo základných ukazovateľov vypovedajúcich o vzájomnej zahraničnoobchodnej výmene a postavení obchodného partnera v zahraničnom obchode krajiny, resp. integračného zoskupenia, je hodnota exportu a importu medzi obchodnými partnermi a z toho vyplývajúce saldo obchodnej bilancie. V nasledujúcom grafe uvádzame vývoj zahraničného obchodu medzi EÚ a EAEU za posledných desať rokov, pričom skutočné integračné zoskupenie krajiny tvorili len od roku 2015.

⁵⁵ EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Central Asia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/central-asia/>

⁵⁶ EURÓPSKA ÚNIA. *Obchod*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_sk

Graf 7 Vývoj obchodu EÚ s EAEU 2011 - 2020 (v mld. USD)

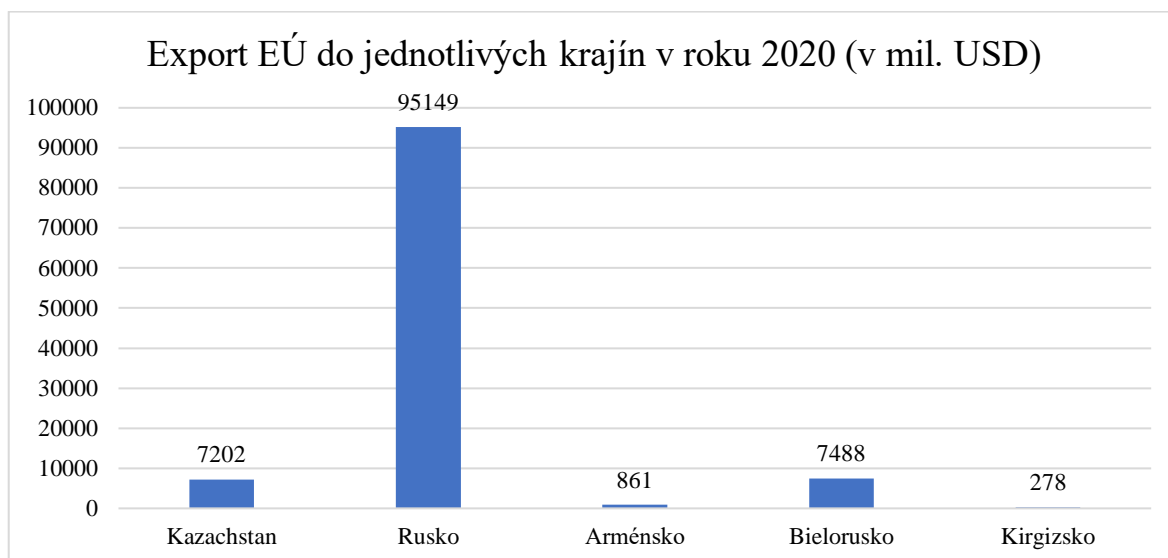
Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC.

Ako možno pozorovať z grafu vo vývoji zahraničného obchodu medzi EÚ a EAEU pozorujeme dlhodobý vysoký import EÚ z EAEU, ktorý vo veľkej miere prevyšuje export EÚ do krajín EAEU. EÚ teda dlhodobý vykazuje pasívne saldo obchodnej bilancie s krajinami EAEU. K zásadným zmenám nedošlo ani po roku 2015, kedy došlo k zmluvnému definovaniu EAEU. V rokoch 2015 a 2016 dosahoval export z EÚ do EAEU 10-ročné minimum s následným opätovným rastom tohto ukazovateľa. Vo vývoji importu EÚ z EAEU pozorujeme výraznejšie zmeny v podobe poklesu importu v rokoch 2013, 2014 a 2015, a teda v uvedených rokoch malo aj saldo zahraničného obchodu EÚ s EAEU najlepšie hodnoty, hoci bolo stále pasívne.

4.2.2 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu EÚ a EAEU

V rámci nami skúmaných integračných zoskupení pozorujeme rozličné postavenie jednotlivých krajín z hľadiska zahraničného obchodu. V teoretickej časti tejto práce sme definovali najvýznamnejšie členské krajiny z hľadiska zahraničného obchodu vo všeobecnosti. V nasledujúcich grafoch uvádzame pozíciu jednotlivých krajín EAEU v zahraničnom obchode EÚ.

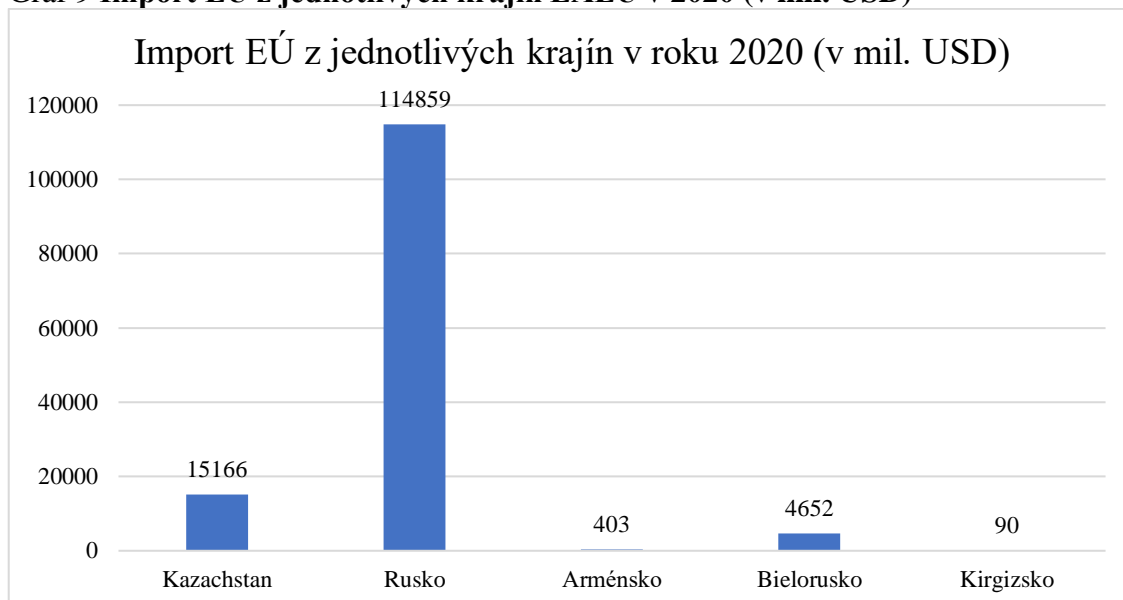
Graf 8 Export EÚ do jednotlivých krajín EAEU v 2020 (v mil. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf

Z hľadiska exportu EÚ smeruje najviac tovarov do Ruska, ktoré spomedzi krajín EAEU zastáva prvé miesto. V porovnaní s inými krajinami sveta sa Rusko radí k popredným obchodným partnerom, kam smeruje veľké množstvo exportu EÚ. S hodnotou 95 149 mil. USD patrí Rusku 5. miesto v celkovom poradí všetkých krajín, čo predstavuje 4,1 %. Približne rovnaká hodnota exportu EÚ smeruje do Bieloruska (35. miesto) a Kazachstanu (37. miesto) s hodnotou exportu pohybujúcou sa okolo 7 000 mil. USD, čo predstavuje podiel 0,3 % na celkovom exporte. Oveľa menej EÚ exportuje do zvyšných dvoch krajín, pričom Arménsko obsadilo 96. miesto a Kirgizsko 133. miesto, kde podiel na celkovom exporte EÚ dosahuje 0 %. Pozorujeme tu teda značné rozdiely v množstve exportu z EÚ do jednotlivých krajín EAEU.

Graf 9 Import EÚ z jednotlivých krajín EAEU v 2020 (v mil. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission dostupné na https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf

V prípade importu EÚ z krajín EAEU dochádza k podobnému scenáru v prípade Ruska, ktoré je aj v tomto prípade významným obchodným partnerom EÚ nielen spomedzi iných krajín EAEU, ale aj v celkovom poradí všetkých krajín vo svetovom hospodárstve. S hodnotou exportu na úrovni 114 859 mil. USD patrí Rusku 1. pozícia spomedzi krajín EAEU a 5. pozícia (5,6 %) v porovnaní so všetkými krajinami, ktoré importujú do EÚ. Z hľadiska exportu pozorujeme aj výraznejší rozdiel medzi Kazachstanom a Bieloruskom, pričom Kazachstanu, z ktorého EÚ importuje komodity v hodnote 15 166 mil. USD (0,7 %), patrí 26. pozícia a Bielorusku s importnou hodnotou na úrovni 4 652 mil. (0,2 %) USD 46. pozícia. Arménsko a Kirgizsko aj v tomto prípade s nízkou hodnotou obsadili 103. a 131. pozíciu čo predstavuje 0 % podiel na celkovom importe EÚ.

Vychádzajúc z uvedených údajov možno konštatovať, že spomedzi krajín EAEU dosiahla EÚ v roku 2020 pasívnu obchodnú bilanciu s Ruskom a Kazachstanom, teda z uvedených krajín smeruje do krajín EÚ viac tovarov, ako z EÚ do týchto krajín. V prípade ostatných krajín EAEU – Arménska, Bieloruska a Kirgizska dosiahla EÚ aktívnu obchodnú bilanciu, a teda do uvedených krajín EÚ viac vyváža ako z nich na územie EÚ dováža.

4.2.3 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu EÚ s EAEU

EÚ obchoduje so širokým spektrom komodít. Vyplýva to z celkového nastavenia jednotlivých ekonomík v rámci daného integračného zoskupenia a faktorov, ktorými disponuje a ktoré ovplyvňujú tovarovú štruktúru exportu. Tieto skutočnosti je potrebné mať

na zreteli pri hľadani vhodných obchodných partnerov. Vo vzájomnom obchode s EAEU je obchodované relatívne široké spektrum tovarov. Prehľad tovarov, ktoré sú najviac exportované a importované do EAEU ako celku uvádzame v nasledujúcich tabuľkách.

Tabuľka 3 Komoditná štruktúra exportu EÚ do EAEU 2020

HS2	Názov komodity	Hodnota (v USD)
	všetky produkty	103 111 933
84	Jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje a mechanické zariadenia; ich časti a súčasti	24 074 185
85	Elektrické stroje, prístroje a zariadenia a ich časti a súčasti; prístroje na záznam a reprodukciu zvuku, prístroje na záznam a reprodukciu televízneho obrazu a zvuku, časti a súčasti a príslušenstvo týchto prístrojov	9 458 185
87	Vozidlá, iné ako železničné alebo električkové koľajové vozidlá, a ich časti a súčasti a príslušenstvo	8 948 020
30	Farmaceutické produkty	8 888 720
90	Nástroje a prístroje optické, fotografické, kinematografické, meracie, kontrolné, presné, lekárske alebo chirurgické; ich časti, súčasti a príslušenstvo	5 338 450
39	Plasty a produkty z nich	4 601 547
33	Silice a rezinoidy; voňavkárske, kozmetické alebo toaletné prípravky	2 687 520
38	Rôzne chemické výrobky	2 462 813
88	Lietadlá, kozmické lode a ich časti a súčasti	2 061 917
73	Predmety zo železa alebo z ocele	2 027 410

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

Z hľadiska exportu EÚ do EAEU patrili v roku 2020 k najviac exportovaným tovarom jadrové reaktory s 23,35 % podielom na celkovom exporte, elektrické stroje a prístroje, ktorých podiel na celkovom exporte bol 9,17 % a samozrejme vozidlá 8,68 %-tným podielom na celkovom exporte EÚ do EAEU. Významné postavenie v exporte EÚ do EAEU mali aj farmaceutické produkty, optické stroje a prístroje, plasty a ďalšie tovarové skupiny, ktorých podiel na celkovom exporte EÚ do EAEU bol menší ako 8,5 %.

Tabuľka 4 Komoditná štruktúra importu EÚ z EAEU 2020

HS2	Názov komodity	Hodnota (v USD)
	všetky produkty	120 190 585
27	Nerastné palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; Bitúmenové látky; Minerálne vosky	82 415 308
72	Železo a oceľ	5 517 514
44	Drevo a výrobky z dreva; Drevné uhlie	3 545 056
71	Prírodné alebo umelo pestované perly, drahokamy alebo polodrahokamy, drahé kovy, kovy plátované drahými kovmi a predmety z nich; Bižutéria; Mince	3 165 812
76	Hliník a predmety z neho	2 510 214
31	Hnojivá	1 873 738
28	Anorganické chemikálie; Anorganické alebo organické zlúčeniny drahých kovov, kovov vzácnych zemín, rádioaktívnych prvkov alebo izotopov	1 807 935
75	Nikel a predmety z neho	1 668 899
74	Meď a predmety z nej	1 436 472
26	Rudy, trosky a popoly	1 355 612

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

V prípade importu EÚ z EAEU mali najväčší podiel nerastné palivá, ktorých podiel na celkovom importe dosiahol 68,57 %, a teda možno tu pozorovať obrovský rozdiel medzi uvedenou tovarovou skupinou a inými importovanými tovarmi. Na popredných miestach sa však napriek veľkému rozdielu umiestnili železo a oceľ s 4,59 % - tným podielom, či drevo (2,95 %) a drahé kovy (2,63 %). S podielom nižším ako 2 % sa na celkovom importe podpísal hliník, hnojivá, anorganické chemikálie, nikel, meď, či rudy.

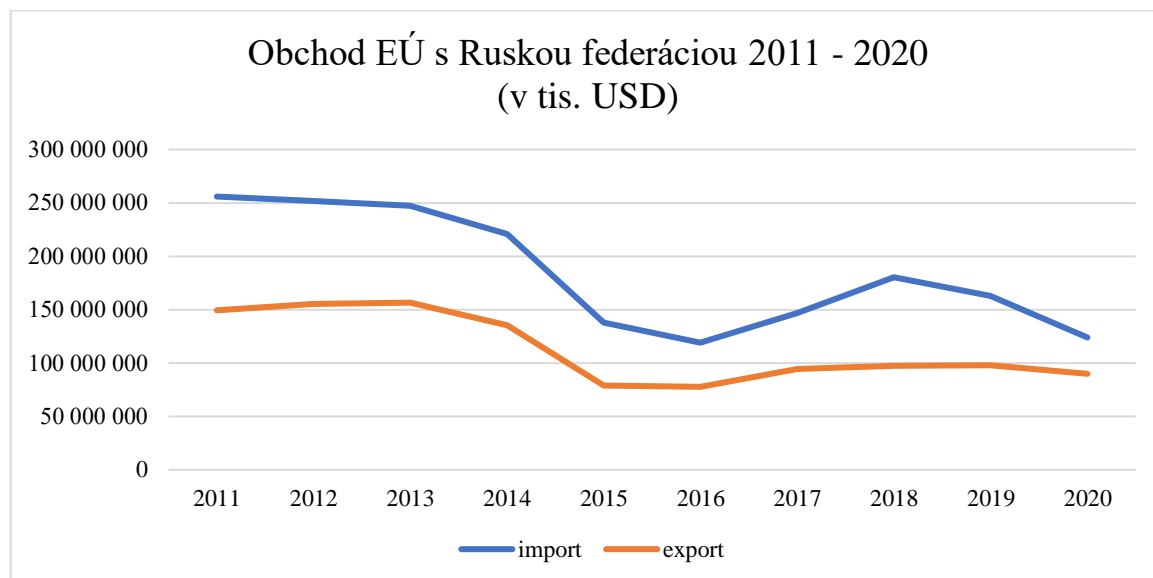
V tejto súvislosti je potrebné dodať, že hoci uvádzame údaje za EAEU ako celok, výrazne sa vo výsledných ukazovateľoch prejavili hodnoty vzťahujúce sa dominantné krajiny v rámci EAEU, predovšetkým Ruska. Preto sa v nasledujúcom texte zameriame na hodnoty skúmaných ukazovateľov z pohľadu najväčšieho obchodného partnera – Ruskej federácie.

4.2.4 Postavenie vybraných krajín EAEU v zahraničnom obchode EÚ

Ako vyplýva z predchádzajúcich častí diplomovej práce, Rusko je najväčšou ekonomikou EAEU z hľadiska rozlohy, či počtu obyvateľov a z toho vyplývajú aj výrazne vyššie hodnoty skúmaných ukazovateľov. Rovnaký trend platí aj v prípade postavenia tejto krajiny v zahraničnom obchode EÚ, a teda spomedzi ostatných členských krajín EAEU je

Rusko najvýznamnejším obchodným partnerom EÚ. V nasledujúcom grafe uvádzame vývoj zahraničného obchodu EÚ s Ruskom v rokoch 2011 – 2020.

Graf 10 Obchod EÚ s Ruskou federáciou 2011 – 2020 (v tis. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

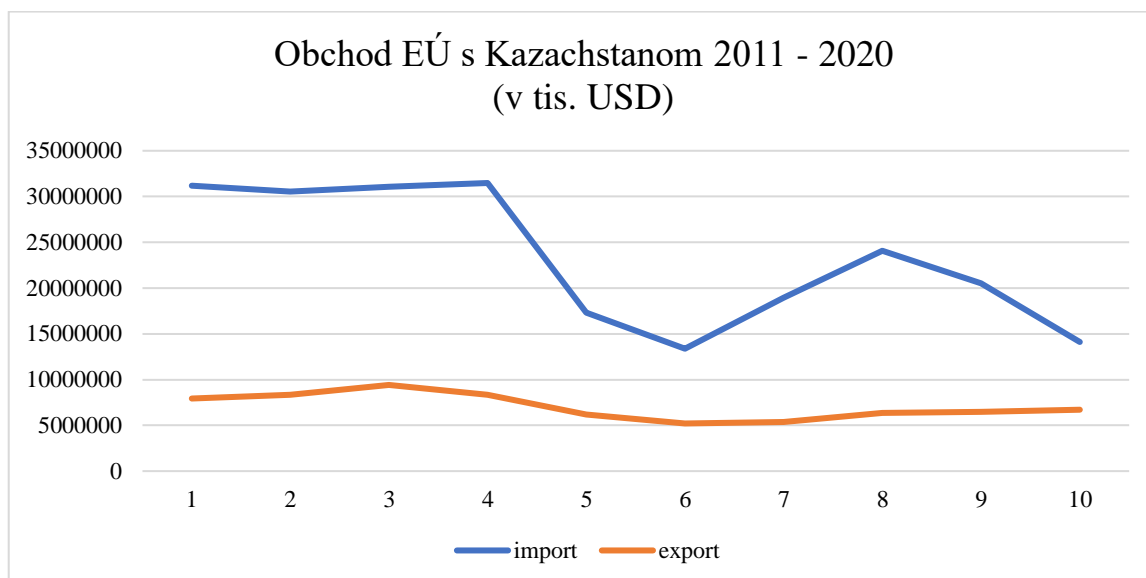
Ako z grafu vyplýva, EÚ dosahuje dlhodobo pasívnu obchodnú bilanciu s Ruskom, a teda import výrazne prevyšuje export do tejto krajiny. Hoci v priebehu sledovaného obdobia došlo k výraznejšiemu prepadu importu v roku 2015, približne rovnakým tempom klesal aj export do tejto krajiny. Oba sledované ukazovatele sa teda vyvíjali rovnakým tempom a Rusko si udržalo aktívnu obchodnú bilanciu.

K pasívnemu saldu obchodnej bilancie EÚ s Ruskom prispieva predovšetkým dovoz minerálnych palív, železa a ocele, drahých kovov, dreva, hliník a podobne. Naopak k vyrovnanej obchodnej bilancii prispieva export EÚ do Ruska, pričom k najviac vyváženým tovarom v roku 2020 boli stroje a zariadenia, elektrické stroje a zariadenia, vozidlá, farmaceutické produkty, či plasty.⁵⁷

Hoci so značným rozdielom no na zahraničnom obchode s EÚ sa v porovnaní s ďalšími krajinami EAEU výraznejšie prejavuje aj obchod s Kazachstanom. V nasledujúcich grafoch uvádzame vývoj zahraničného obchodu EÚ s Kazachstanom.

⁵⁷ TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c643%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Graf 11 Obchod EÚ s Kazachstanom 2011 - 2020 (v tis. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

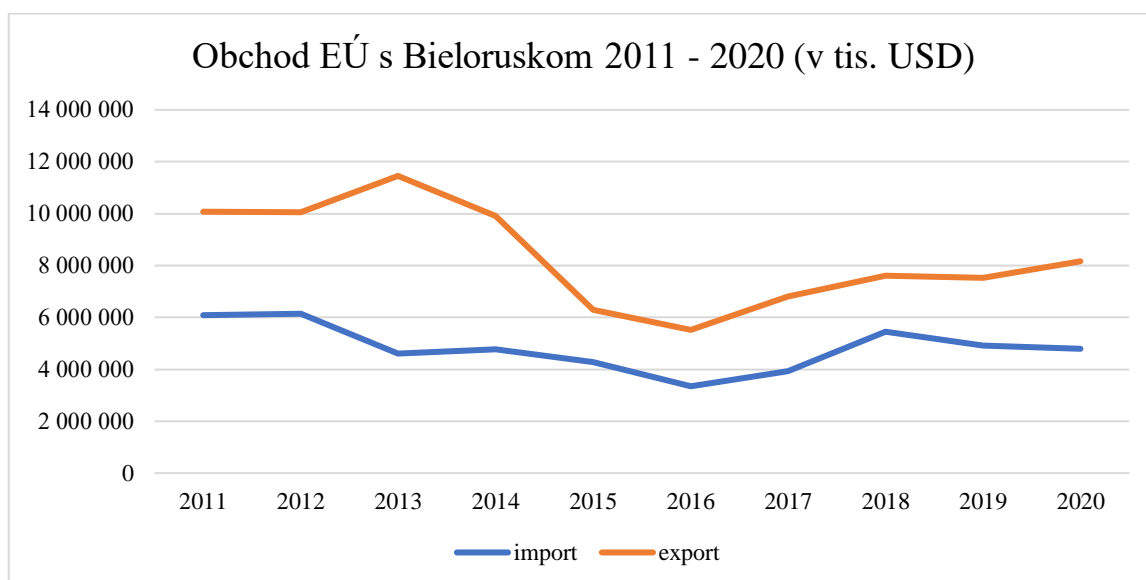
Aj v prípade tejto krajiny pozorujeme dlhodobé pasívne saldo obchodnej bilancie z pohľadu EÚ. V exporte, ktorý už niekoľko rokov dosahuje výrazne nižšiu úroveň sme nezaznamenali žiadne výrazné zmeny. V prípade importu z Kazachstanu do EÚ však došlo k výraznému prepadu v rokoch 2014 a 2015, pričom najnižšiu hodnotu za sledované obdobie dosiahol import v roku 2016.

Vo výraznej miere je pasívne saldo obchodnej bilancie EÚ so skúmanou krajinou ovplyvnené dovozom minerálnych palív, ktoré predstavovali v roku 2020 viac ako 90 % celkového dovozu z tejto krajiny. So značným rozdielom v podiele na celkovom importe no predsa k najviac importovaným komoditám patria anorganické chemikálie, meď, či hliník. Naopak, k najviac vyváženým tovarom z EÚ do Kazachstanu patria stroje a zariadenia, farmaceutické produkty, či elektrické stroje a zariadenia.⁵⁸

Poslednou krajinou, ktorej zahraničný obchod preskúmame podrobnejšie, je Bielorusko. Aj v tomto prípade ide o krajinu, ktorá sa výraznejšie podieľa na zahraničnom obchode EAEU. V nasledujúcom grafe uvádzame podobne ako v predchádzajúcich prípadoch vývoj zahraničného obchodu EÚ, v tomto prípade s Bieloruskom.

⁵⁸ TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c398%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Graf 12 Obchod EÚ s Bieloruskom 2011 - 2020 (v tis. USD)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

V prípade zahraničného obchodu EÚ s Bieloruskom pozorujeme rozdiel v porovnaní s predchádzajúcimi dvomi skúmanými krajinami. V tomto prípade totiž export EÚ do krajiny prevyšuje import z danej krajiny, a teda EÚ dosahuje s Bieloruskom aktívnu obchodnú bilanciu. Vo vývoji týchto ukazovateľov možno za posledných desať rokov pozorovať približne rovnaké zmeny v ich vývoji s výnimkou rokov 2012 a 2013, kedy rástol export EÚ do Bieloruska, no import z tejto krajiny do EÚ klesal. Podobný trend možno pozorovať aj v posledných sledovaných rokoch.

K najviac exportovaným tovarom z EÚ do Bieloruska patrili stroje a mechanické zariadenia s viac ako 22 %-tným podielom na celkovom exporte. S menej ako 10 %-tným podielom na celkovom exporte EÚ do tejto krajiny sa podieľali elektrické stroje a zariadenia, vozidlá, farmaceutické produkty, či plasty.⁵⁹ Z Bieloruska EÚ importuje predovšetkým drevo, pričom podiel tejto komodity na celkovom importe do EÚ 22,8 %. K ďalším najviac importovaným tovarom patria minerálne oleje, hnojivá, železo a oceľ, nábytok a ďalšie.⁶⁰

⁵⁹ TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na:

https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c112%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

⁶⁰ TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na:

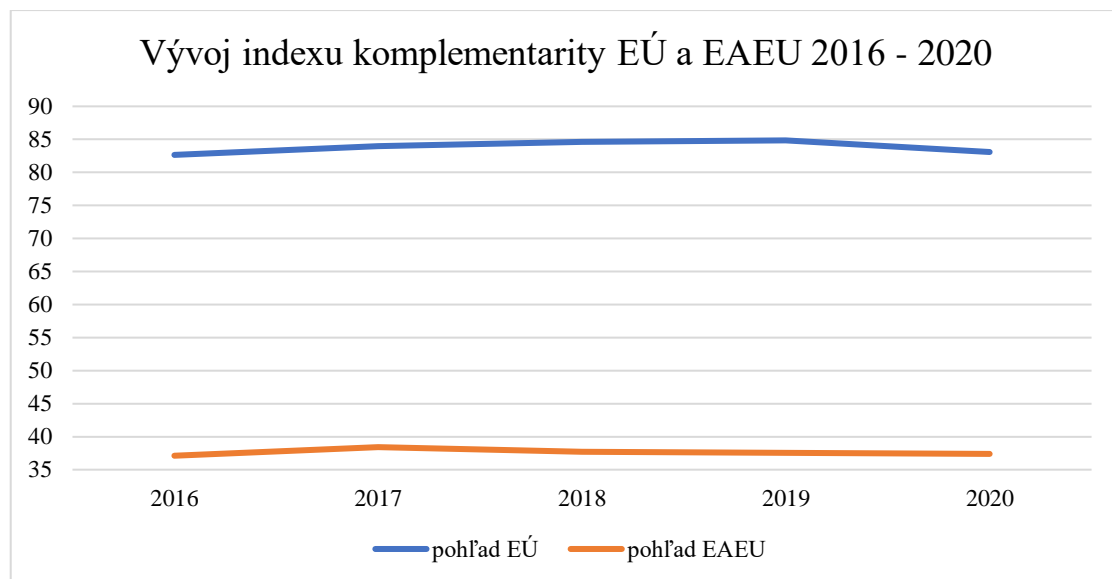
https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c112%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

4.3 Vzájomná obchodná komplementarita

Určiť postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ a tak definovať ich vzájomný vzťah možno prostredníctvom indexu komplementarity. Tento index poukazuje na to, či dve krajiny (v našom prípade dve integračné zoskupenia) navzájom pre seba predstavujú dokonalých obchodných partnerov alebo dokonalých konkurentov. V praktickej časti tejto práce sme definovali tovary, ktoré predstavujú jadro ich vzájomného obchodu, či hodnoty ukazovateľov v poslednom období.

V nasledujúcom grafe možno pozorovať vývoj indexu komplementarity EÚ a EAEU v rokoch 2016 až 2020.

Graf 13 Vývoj indexu komplementarity EÚ a EAEU 2016 - 2020

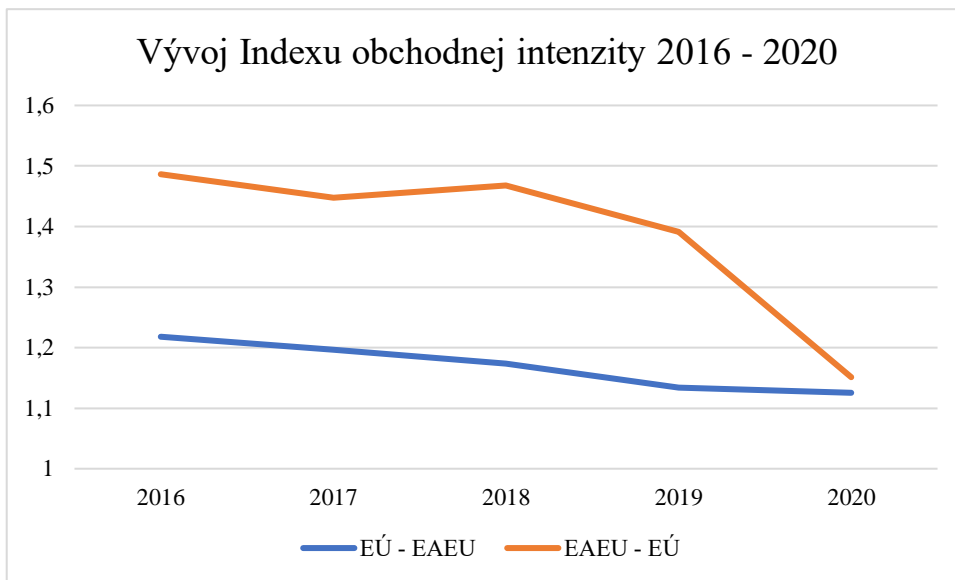
Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

Od roku 2016 až do roku 2019, kedy úroveň indexu komplementarity dosiahla hodnotu takmer 85 %, možno pozorovať rastúcu hodnotu indexu komplementarity medzi EÚ a EAEU, a teda krajiny sa navzájom pre seba stávali čoraz viac ideálnymi obchodnými partnermi. V nasledujúcom roku 2020 došlo k miernemu poklesu hodnoty indexu na úroveň 83 %. Možno teda konštatovať, relatívne vysoké hodnoty indexu komplementarity v sledovanom období medzi EÚ a EAEU sú vysoko motivujúce k budovaniu zahraničnoobchodných vzťahov medzi danými integračnými zoskupeniami a uzatvorenie regionálnej (alebo bilaterálnej) dohody medzi nimi by predstavovalo obrovský prínos pre obe strany.

4.4 Vzájomná intenzita obchodu

Vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy EÚ a EAEU možno skúmať prostredníctvom indexu intenzity obchodu. Vychádzajúc z indexu obchodnej intenzity možno identifikovať, či krajina vyváža do partnerskej krajiny pomerne viac alebo menej tovarov ako vyváža do iných krajín. V nasledujúcom grafe uvádzame vývoj indexu intenzity obchodu medzi EÚ a EAEU z pohľadu oboch zúčastnených krajín v rokoch 2016 – 2020.

Graf 14 Vývoj indexu obchodnej intenzity 2016 - 2020

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ITC, 2020

Ako v prípade vývozu krajín EAEU do EÚ, tak aj v prípade vývozu EÚ do krajín EAEU platí, že index obchodnej intenzity dosahuje hodnoty presahujúce úroveň 1. V praxi to teda znamená, že medzi nimi dochádza k obchodným tokom vo vyšších hodnotách, ako by sa dalo očakávať. EÚ teda vyváža do EAEU pomerne viac tovaru než do celého sveta a rovnako tento vzťah platí aj pre vývoz EAEU do EÚ.

V oboch sledovaných prípadoch pozorujeme klesajúcu tendenciu sledovaného indexu, a teda znižuje sa pomer tovaru, ktorý je vzájomne medzi integračnými zoskupeniami obchodovaný pomerne k ich vývozom do iných krajín. Kým v prípade EÚ pozorujeme relatívne mierny pokles v indexe intenzity obchodu s EAEU, v prípade EAEU možno pozorovať prudký pokles od roku 2019. V roku 2020 bol ako z pohľadu EÚ tak aj z pohľadu EAEU na takmer rovnakej úrovni. Napriek uvedenému prudšiemu poklesu v predchádzajúcich rokoch, má stále tento index hodnotu vyššiu ako 1, a teda ich vzájomný

obchod dosahuje pomerne vyššie hodnoty, než by sa vzhľadom na veľkosť krajín patriacich do integračných zoskupení dalo očakávať.

4.5 Zhodnotenie vzájomného obchodu ovplyvneného rusko-ukrajinským vojnovým konfliktom a stanovených hypotéz a stanovených hypotéz

Následky príchodu ruských vojsk do niekoľkých oblastí Ukrajiny na seba nenechali dlho čakať. EÚ ale aj množstvo iných svetových hráčov zaviedli množstvo opatrení, predovšetkým sankcií v reakcii na počínanie Ruska na území Ukrajiny. Vzhľadom na zameranie tejto diplomovej práce definujeme v nasledujúcom texte sankcie zavedené EÚ voči Rusku, ktoré možno identifikovať ako reakciu na inváziu ruských vojsk na Ukrajinu.

Základným cieľom týchto opatrení je predovšetkým „znižit' možnosti Ukrajiny financovať vojnu, spôsobiť jasnú hospodársku a politickú ujmu ruskej politickej elite zodpovednej za inváziu a zredukovať hospodársku základňu Ruska“. Sankcie uvalené na Rusko možno rozdeliť do niekoľkých kategórií⁶¹:

- *Sankcie pre finančný sektor* – zákaz poskytovania úverov niektorým ruským bankám (vrátane ruskej centrálnej banky) a vláde a zákaz nákupu cenných papierov vydaných danými bankami a vládou; zmrazenie aktív a zákaz financovania pre vybrané banky, zákaz veľkých vkladov v bankách EÚ, rozšírenie zoznamu štátom vlastnených spoločností, na ktoré sa uplatňuje zákaz financovanie, vylúčenie najvýznamnejších ruských bánk zo systému SWIFT a ďalšie;
- *Sankcie pre sektor energetiky* – doplnenie existujúceho zákazu vývozu ropných zariadení (v platnosti od roku 2014), ktorého úlohou je sťažiť modernizáciu ruských ropných rafinérií;
- *Vzdušný a námorný priestor a odvetvie dopravy* – zákaz vývozu lietadiel a poskytovania opráv, či údržby s tým súvisiacich do Ruska, uzavretie vzdušného priestoru EÚ pre ruské lietadlá (registrované, vlastnené, kontrolované v Rusku);
- *Položky s dvojakým použitím a vyspelé technológie* – sprísnenie kontrol vývozu tovarov s dvojakým použitím. Medzi tieto položky možno zaradiť tovary ako drony, softvér do šifrovacích zariadení, polovodiče, vyspelá elektronika a ďalšie;

⁶¹ EURÓPSKA KOMISIA. *EU Sanction against Russia following invasion Ukraine*. [online] 2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_sk

- *Opatrenia týkajúce sa víz* – dočasné pozastavenie bezvízového styku pre diplomatov, pozastavenie jednoduchšieho vízového styku pre držiteľov služobných pasov a podnikateľov, ktoré sa doteraz medzi EÚ a Ruskom uplatňovali;
- *Sankcionovanie šíriteľov dezinformácií* – pozastavenie vysielania a šírenia informácií prostredníctvom kanálov vo vlastníctve Ruska ako Russia Today, či Sputnik, ktoré predstavujú jeden z významných nástrojov na podporu agresie Ruska proti Ukrajine.

Okrem sankcií uvalených na Rusko, EÚ zaviedla aj ďalšie sankcie pre Bielorusko. Medzi ne patrí napríklad ukončenie výnimky pre zmluvy uzatvorené pred prijatím doteraz existujúcich sankcií, doplnenie a rozšírenie nových zákazov na dovoz uhličitanu draselného, cementu, dreva, železa, ocele, či iných surovín, ktoré predstavujú kľúčové položky bieloruského vývozu. V prípade vývozu EÚ do Bieloruska pribudli nové zákazy vzťahujúce sa na stroje a technológie, ktoré by mohli prispieť k napredovaniu vojsk, bezpečnostného, či obranného sektoru v Bielorusku.

Sankcie vzťahujúce sa na vzájomný obchod medzi EÚ a Ruskom však nie sú len jednostranné. Podobne ako EÚ uvalilo množstvo sankcií na Rusko, ani táto obchodná veľmoc nenechala dlho čakať na svoju reakciu. Uvalilo množstvo sankcií a zákazov vývozu vzťahujúcich sa na obchod ako s krajinami EÚ tak aj inými západnými krajinami. Zákaz vývozu z Ruska do západných krajín sa dotýka predovšetkým lekárskeho, automobilového, telekomunikačného, elektrického, či poľnohospodárskych zariadení. Spomenuté boli tiež produkty z dreva, či poľnohospodárske produkty ako cukor, či iné potraviny. Zákaz sa má podľa vyjadrenia ruského premiéra Michaila Mišustina vzťahovať na vývoz tovaru zahraničných spoločností, ktoré pôsobia na ruskom území.⁶²

K najväčším exportným komoditám patria nerastné suroviny, ktorých je v Rusku dostatok. Západné krajiny však uvalili množstvo obmedzení na dovoz týchto komodít z Ruska. Ako reakciu na toto opatrenie sa vedúci predstavitelia Ruska rozhodli pristúpiť k znárodneniu zahraničných spoločností, ktoré sa po invázii ruských vojsk na územie Ukrajiny rozhodli opustiť Rusko a nerealizovať tam viac svoju výrobu a predaj. Ruská vláda vytvorila zoznam, v ktorom sa nachádza približne 60 spoločností, ktorých majetok by mohol podliehať znárodneniu. Na tomto zozname sa nachádzajú svetové značky ako Apple,

⁶² TREND. *Rusko kvôli sankciám západu zakázalo vývoz širokej škály produktov*. [online] 10.03.2022 [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/rusko-kvoli-sankciam-zapadu-zakazalo-vyvoz-sirokej-skaly-produktov>

Toyota, Porsche, McDonald's, IBM, Shell a mnoho ďalších.⁶³ Sankcie zavedené oboma stranami ovplyvnia medzinárodný obchod v globálnom meradle. Podľa vyjadrení viacerých odborníkov zaoberajúcich sa skúmanou problematikou, Rusko neočakávalo sankcie a protiopatrenia zavedené jednotlivými krajinami po celom svete v takej miere ako ich možno dnes pozorovať, a teda možno konštatovať, že budú mať na ruskú ekonomiku dramatický vplyv. Ani podpísanie akejkoľvek mierovej dohody medzi Ruskom a Ukrajinou neeliminuje sankcie a protiopatrenia zavedené krajinami po celom svete.⁶⁴ Okrem toho budú v značnej miere ovplyvnené krajiny, ktoré sú priamymi obchodnými partnermi Ruska a Rusko zároveň pre nich predstavuje kľúčového obchodného partnera. Vo väčšom či menšom rozsahu však sankcie a zákazy obchodovania s vybranými komoditami zasiahnu všetky krajiny, ktoré sa podieľajú na svetovom obchode.

H1: Postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ má klesajúcu tendenciu

Prvú hypotézu *prijímame*. Vo vzájomnom zahraničnom obchode medzi EÚ a EAEU dlhodobo pozorujeme pasívnu obchodnú bilanciu EÚ. Ako vyplýva z grafu 7 v štvrtej kapitole tejto práce, v posledných rokoch pozorujeme relatívne stabilnú hodnotu exportu EÚ do EAEU. Výraznejšie zmeny možno pozorovať v importe, kde od roku 2018 pozorujeme prudší pokles v množstve importovaných tovarov. Aj v tomto prípade je nevyhnutné poukázať na Rusko ako najvýznamnejšieho obchodného partnera EÚ spomedzi ostatných krajín EAEU. V prípade vzájomného obchodu EÚ a Ruska podobne ako Bieloruska, pozorujeme dlhodobo pasívnu obchodnú bilanciu EÚ. Vychádzajúc z týchto skutočností, ale aj hodnoty vybraných skúmaných indexov možno konštatovať, že toto integračné zoskupenie je významným obchodným partnerom EÚ, pretože predstavuje zdroj surovín a tovarov (minerálne palivá, železo, oceľ a ďalšie), pri ktorých je EÚ závislá na ich dovoze. Vo výraznej miere však bude tento stav ovplyvnený pretrvávajúcim konfliktom medzi Ruskom a Ukrajinou a z toho plynúcich zákazov, sankcií a obmedzení obchodovania s týmto teritóriom.

⁶³ BBC. *Russia hits back at Western sanctions with export bans*. [online] 10.03.2022. [cit. 29.03.2022] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/business-60689279>

⁶⁴ KIRBY, P. *Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want?* [online] 23.03.2022. BBC. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>

H2: Rusko-ukrajinský konflikt má negatívny vplyv na vývoj ukazovateľov definujúcich úroveň zahraničného obchodu medzi skúmanými integračnými zoskupeniami

Druhú hypotézu *prijímame*. Ako vyplýva zo záverečnej časti prvej kapitoly tejto práce, vzťahy medzi Ruskom a Ukrajinou prešli od vzniku samostatnej Ukrajinskej republiky viacerými turbulentnými zmenami. Rastúce napätie medzi uvedenými stranami determinované viacerými problémami v posledných rokoch vyvrcholilo vo februári 2022, kedy sa ruské vojenské jednotky dostali na územie Ukrajiny. Svetové veľmoci nenechali dlho čakať na svoje protiopatrenia a vyjadrenie nesúhlasu s týmto smerovaním Ruska. Už niekoľko rokov pozorujeme širšie spektrum sankcií, ktoré sú uplatňované voči tejto krajine. Sankcie zo strany EÚ zavedené ako reštriktívne opatrenia voči počínaniu Ruska na Ukrajine, či protisankcie zo strany Ruskej federácie ako najvýznamnejšieho člena EAEU – podrobne uvedené v poslednej kapitole empirickej časti tejto diplomovej práce, negatívne vplyvajú na vývoj ich vzájomných obchodných vzťahov. Spôsobujú stagnáciu, resp. znižovanie obchodných tokov medzi uvedenými obchodnými partnermi.

Napriek tomu však stále možno definovať niekoľko oblastí, v ktorých má EÚ rovnaké alebo podobné záujmy ako Rusko. K týmto oblastiam možno zaradiť napríklad riešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu, v ktorom ako EÚ tak aj Rusko zastávajú jednotný názor – vytvoriť dva nezávislé samostatné štáty – Palestínu a Izrael. Ďalším spoločným záujmom je iránska jadrová dohoda, pri ktorej Rusko zastalo konštruktívnu úlohu, či Parížska klimatická dohoda, v ktorej sú obe strany v pozícií signatárskych krajín.

5 Diskusia

EÚ a EAEU patria k najvýznamnejším hráčom vo svetovom hospodárstve. Ich vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy vyplývajúce z medzinárodných zmlúv a z toho vyplývajúca vzájomná zahraničnoobchodná bilancia má veľký význam pre obe dotknuté strany. Podobne ako všetky zahraničnoobchodné vzťahy medzi krajinami aj v prípade nami skúmaných vzťahov dvoch integračných zoskupení EÚ a EAEU možno identifikovať niekoľko výziev a prekážok v rozvoji a ďalšom napredovaní obchodných vzťahov medzi nimi. Uvedené prekážky a výzvy v budovaní ich obchodných vzťahov sú predmetom skúmania tejto časti diplomovej práce.

Nordstream 2

Projekt Nordstream 2 predstavoval perspektívu rozvoja zahraničnoobchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskom. Ide o nový plynovod – nástupcu pôvodného plynovodu Nordstream, ktorého úlohou je previezť plyn z Ruska do EÚ – do Nemecka. Myšlienka vybudovania Nordstream 2 vyvstala z plynovej krízy v roku 2009, kedy boli obmedzené dodávky ruského plynu do EÚ a krajiny sa začali obávať jeho nedostatku. Obmedzenie vyplývalo z rozhodnutia Ukrajiny, cez ktorej územie plynovod prechádzal.

Trasa nového Nordstream 2 má mať 1 234 km. V Rusku je plynovod vedený do Baltského mora. Ďalšou zmenou oproti predchádzajúcemu je prechod cez územie ďalších troch krajín: Fínska, Dánska, Švédsko.

Do vypuknutia vojny medzi Ruskom a Ukrajinou bola jednou z hlavných výziev, ktorá bránila spusteniu Nordstream 2, certifikácia. V súčasnosti je tento projekt pozastavený práve pre konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou. Už pred jeho vypuknutím vedúci predstavitelia krajín po celom svete vyhlásili uvalenia sankcií na Rusko v prípade jeho zaútočenia na Ukrajinu. Podobne tomu bolo aj v prípade predstaviteľov členských krajín EÚ, hoci sú závislé od dávok plynu z tejto krajiny. Vylúčená teda nie je možnosť zahrnutia plynovodu do protiruských sankcií. Záujmom Ruska je tento plynovod urýchlene zaviesť do prevádzky, pričom ho nechcú spájať so správaním krajiny na Ukrajine.⁶⁵

⁶⁵ PALAŠČÁKOVÁ, P. *Nord Stream 2*. [online] 2022. [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/nord-stream-2-kudy-vede-trasa-a-co-komplikuje-spusteni-ktere-muze-ovlivnit-cenu-plynu-1385672>

Sankcie voči Rusku

Sankcie ako reštriktívne opatrenie a nástroj na vyjadrenie nesúhlasu s konaním obchodného partnera sa nevyhli ani vzťahu EÚ a Ruska. Napriek rozvinutým obchodným vzťahom a silnej závislosti EÚ od dovozu energetických surovín z tejto krajiny sa európske krajiny v roku 2014 rozhodli týmto spôsobom vyjadriť svoj nesúhlas voči počínaniu Ruska na Kryme. Ekonomické sankcie EÚ na Rusko sú zamerané predovšetkým na obranný a energetický sektor Ruska. Protiopatrením zo strany Ruskej federácie bolo uvalenie sankcií a embargo na približne polovicu poľnohospodárskych a agropotravinárskych produktov, ktoré boli predmetom dovozu do Ruska z EÚ.

Ďalšie sankcie, ktoré sa ešte výraznejšie prejavia na poklese ruskej ekonomiky sa očakávajú v súvislosti s inváziou ruských vojsk na území Ukrajiny. Vedúci predstavitelia členských štátov EÚ vyjadrili svoj nesúhlas s postupom Ruska v tejto oblasti a tento zásah odsúdili. V hre sú teda výrazne negatívne ekonomické ale aj politické následky vo vývoji vzájomných zahraničnoobchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskom a z toho odvíjajúce sa následky vo vývoji zahraničnoobchodných vzťahov medzi EÚ a EAEU.

Sankcie voči Bielorusku

Ďalším výraznejším členom EAEU je Bielorusko. Aj v prípade tejto krajiny hoci môžeme pozorovať vyššie hodnoty jeho zahraničného obchodu s EÚ v porovnaní s inými krajinami EAEU no tiež reštriktívne opatrenia zo strany EÚ, ktoré negatívne ovplyvňujú vývoj ich vzájomného obchodu. Tieto opatrenia boli zavedené ako reakcia na prezidentské voľby z augusta 2020 a zastrasovanie a násilné represie pokojných demonštrantov. EÚ zastáva názor, že uvedené voľby neboli spravodlivé, slobodné a považuje ich za zmanipulované. K najnovším opatreniam patrí zákaz prístupu všetkých druhov dopravníkov z Bieloruska na letiská EÚ a zákaz preletu vzdušného priestoru EÚ.⁶⁶

Otázka obchodných vzťahov EÚ a EAEU je vo výraznej miere ovplyvnená krokmi najvýraznejších členov jednotlivých integračných zoskupení. EAEU tvorená piatimi krajinami, ktoré sa značne líšia predovšetkým vo veľkosti a z toho sa odvíjajúcich hodnôt základných makroekonomických ukazovateľov, je ovplyvnená počínaním jej najväčšieho člena Ruska.

⁶⁶ EUROPEAN COUNCIL. *Eastern partnership – Belarus*. [online] [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eastern-partnership/belarus/>

V druhej kapitole tejto diplomovej práce sme definovali hlavný cieľ, parciálne ciele a dve hypotézy. **Hlavným cieľom** tejto diplomovej práce je zhodnotiť postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ ovplyvnené súčasnými geopolitickými a geoeconomickými zmenami a rusko-ukrajinským vojnovým konfliktom.

V neposlednom rade je potrebné mať na zreteli skutočnosť, že ako v prípade EÚ a EAEU, tak v prípade EÚ a samotného Ruska dotknuté strany navzájom pre seba predstavujú významných obchodných partnerov. Rozvoj ich vzájomných vzťahov bol diskutovaný na nemeckej obchodnej konferencii „EAEU 2025“, ktorá sa uskutočnila v poslednom štvrtroku 2021 v Moskve. Zo strany EAEU bola zdôraznená predovšetkým skutočnosť, že EÚ je v pozícii ich kľúčového obchodného a hospodárskeho partnera už niekoľko rokov. Zastúpenie EÚ tvorené predovšetkým podnikateľskou komunitou bolo skôr pragmatické v otázke rozvoja komplexného dialógu medzi zúčastnenými stranami, pričom dialóg by mal byť orientovaný na vytvorenie priaznivých podmienok pre obchodné a hospodárske vzťahy a ich právnu podporu. Na konferencii tiež odznela podpora dialógu medzi EÚ a EAEU v otázkach ako opatrenia na vyslobodzovanie ekonomík z koronakrízy, či klimatická kríza. Jednou z priorít stratégie do roku 2025 je spoločný záujem vo zvýšení úspory energie, energetickú účinnosť, riešenie aktuálnych environmentálnych výziev a z toho plynúci prínos k zabezpečeniu trvalo udržateľného rozvoja. Súčasťou stratégie a ich spoločným cieľom je využívanie obnoviteľných zdrojov energie, ekologických technológií, nanotechnológií a obehového hospodárstva. Pozornosť venovali tiež otázkam dopravy a logistiky, ktoré možno považovať za faktor rozvoja eurázijskej hospodárskej integrácie, ako aj integrácie EAEU do celosvetových hodnotových reťazcov.⁶⁷

Vzhľadom na aktivity, ktoré smeruje ruská vláda voči iným krajinám, európsky parlament už v roku 2019 vyhlásil, že táto krajina nemôže byť viac strategickým partnerom EÚ. K rozvoju vzájomných vzťahov medzi EÚ a najväčším členom EAEU – Ruskom môže ďalej dochádzať len v prípade, že Rusko bude rešpektovať medzinárodné právo.⁶⁸ V rozvoji vzájomných zahraničnoobchodných vzťahov EÚ a EAEU pozorujeme snahy o rozvoj ich spolupráce podporené celkovým objemom vzájomnej zahraničnoobchodnej a relatívnu závislosť obchod zúčastnených strán od obchodnej výmeny s daným obchodným partnerom.

⁶⁷ EURASIAN COMMISSION. *Strategy 2025 meets interests of both Eurasian and European quot*. [online] [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://eec.eaeunion.org/en/news/sergei-glazyev-quot-strategy-2025-meets-interests-of-both-eurasian-and-european-businesses-quot/>

⁶⁸ EUROPEAN PARLIAMENT. *Čo je príčinou napätých vzťahov medzi EÚ a Ruskom*. [online] [cit. 10.03.2022] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20210128STO96606/co-je-pricinou-napatych-vztahov-medzi-eu-a-ruskom>

Na strane druhej však vzájomné obchodné vzťahy medzi nimi negatívne ovplyvňujú kroky najväčšieho člena EAEU – Ruska, ale aj ďalšieho významného člena Bieloruska, ktorých počínanie je v niektorých prípadoch v rozpore s princípmi EÚ. Svoj nesúhlas s ich činnosťou vyjadrujú reštriktívnymi opatreniami, ktoré sťažujú a v konečnom dôsledku aj znižujú vzájomný obchod medzi nimi. Oslabuje sa teda aj celkové postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ.

Okrem hlavného cieľa sme stanovili aj štyri parciálne ciele.

Prvým čiastkovým cieľom bolo špecifikovať krajiny tvoriace eurázijskú hospodársku úniu, ich hlavné makroekonomické ukazovatele, ako aj porovnať postavenie krajín v EAEU. Ako vyplýva z prvej kapitoly tejto diplomovej práce, EAEU je tvorené piatimi členskými krajinami, pričom v ich základných makroekonomických ukazovateľoch možno pozorovať značné disparity. Kľúčovým členom je Rusko, ktoré je najväčšou krajinou z hľadiska rozlohy, či počtu obyvateľov a zároveň dosahuje aj neporovnateľne vyššie hodnoty v oblasti obchodovania so zahraničím.

Druhý parciálny cieľ pozostával z definovania vývoj a formovania EAEU. Kľúčové informácie potrebné pre splnenie tohto cieľa sú uvedené v prvej podkapitole teoretickej časti tejto diplomovej práce. Cieľom EAEU je zabezpečiť slobodu pohybu tovaru, služieb, kapitálu a pracovnej sily a v neposlednom rade vykonávanie koordinovanej alebo jednotnej politiky v odvetviach hospodárstva. Jej úlohou je modernizovať, spolupracovať a zlepšovať konkurencieschopnosť národných hospodárstiev dotknutých štátov a vytvárať podmienky pre ich stabilný rozvoj s cieľom zlepšovať životnú úroveň obyvateľov týchto štátov. Rozpad Sovietskeho zväzu predstavoval začiatok jej vývoja. Od roku 1991 došlo k postupnému prístupiu jednotlivých jej členov až do súčasnej podoby, kedy jednotlivé krajiny spolupracujú na báze Zmluvy o EAEU z roku 2015 a uplatňuje princípy colnej únie.

Tretím parciálnym cieľom práce bolo preskúmať vývoj a aktuálny stav zahraničného obchodu oboch dotknutých integračných zoskupení. Uvedený parciálny cieľ možno zodpovedať vychádzajúc z druhej a tretej podkapitoly teoretickej časti práce, kde sme uviedli pozíciu integračných zoskupení vo svetovom hospodárstve. V prípade EAEU možno obdobie pozorovať dlhodobý trend aktívnej obchodnej bilancie. Na tom sa podpisuje predovšetkým zahraničný obchod najvýznamnejších členom EAEU – Ruska a Bieloruska. Jej najvýznamnejším obchodným partnerom je EÚ. K najviac importovaným tovarom patrí ovocie, organické chemické zlúčeniny, či farmaceutické výrobky. Exportujú predovšetkým

obilniny, rudy, či palivové nerasty. V prípade EÚ tiež možno pozorovať jej aktívnu obchodnú bilanciu v sledovanom období. Je najväčším vývozcom vo svetovom meradle, pričom k jej najvýznamnejším obchodným partnerom patrí, Čína, USA ale aj Rusko. Na exporte sa vo výraznej miere podpisujú vozidlá, stroje a zariadenia, farmaceutické produkty a plasty. Importované sú stroje a zariadenia, elektrické stroje a zariadenia, či minerálne palivá. Obe integračné zoskupenia teda možno považovať za lídrov vo svetovom obchode.

Štvrtý parciálny cieľ pozostával z hodnotenia vplyvu rusko-ukrajinského vojnového konfliktu na súčasné vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy. Parciálny cieľ je splnený uvedením poslednej podkapitoly v rámci empirickej časti práce. Sankcie pre finančný sektor, sektor energetiky, sankcie vzťahujúce sa na námorný priestor, či sankcionovanie šíriteľov dezinformácií zavedené EÚ voči Rusku vo výraznej miere negatívne ovplyvnia vývoj vzájomných obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskom a teda aj celou EAEU.

Záver

Medzinárodný obchod a kooperácia medzi krajinami vo svetovom hospodárstve predstavuje nevyhnutnú oblasť, ktorou sa zaoberajú krajiny po celom svete. Snažia sa nájsť vhodného obchodného partnera, ktorý bude spĺňať rozličné požiadavky týkajúce sa predovšetkým typov tovarov a služieb, ktoré daný obchodný partner ponúka. Vo všeobecnosti krajiny hľadajú obchodného partnera, ktorý ponúka heterogénne, či komplementárne tovary k tovarom, ktoré krajina vyrába vo vlastnej réžii, prípadne tovary, na výrobu ktorých nemá potrebné suroviny, či vyhovujúce podmienky. Výber obchodného partnera však ovplyvňuje aj množstvo ďalších faktorov. K takýmto faktorom možno zaradiť napríklad kultúrnu homogenitu, politickú stabilitu, či geografickú pozíciu krajiny.

Vzájomné obchodovanie a spolupráca medzi krajinami vedú k vytváraniu partnerstiev medzi nimi. V súčasnosti sa však nestretáme len so spoluprácou na úrovni dvoch národných hospodárstiev. V praxi možno pozorovať spoluprácu medzi integračnými zoskupeniami, ktoré združujú niekoľko krajín, ktoré sú si zväčša geograficky, kultúrne a jazykovo príbuzné.

Takýmto príkladom je aj nami skúmaný obchodný vzťah dvoch integračných zoskupení, ktorými sú EÚ a EAEU. Ako vyplýva z jednotlivých kapitol tejto diplomovej práce, ide o integračné zoskupenia, ktoré majú množstvo odlišností či už z hľadiska veľkosti, dĺžky ich spolupráce, histórie, formy spolupráce a mnohých ďalších. Spoločným znakom integračných zoskupení je eliminácia ciel a ďalších obchodných prekážok medzi ich členskými krajinami. Aj napriek mnohým výhodám, ktoré vyvstávajú z obchodovania v rámci integračného zoskupenia sa členské krajiny zaujímajú aj o rozvoj obchodu s inými krajinami, či integračnými zoskupeniami.

Aj v prípade EÚ a EAEU je obojstranne výhodné budovať obchodné vzťahy medzi nimi. Tieto vzťahy sú upravené zmluvami, pričom nami skúmaný obchodný vzťah je upravený bilaterálnymi zmluvami medzi EÚ a každou z piatich krajín patriacich do EAEU. Pre EÚ predstavuje EAEU významného obchodného partnera, čo možno demonštrovať pasívnou obchodnou bilanciou EÚ s týmto integračným zoskupením. Na tomto výsledku sa vo výraznej miere podpísal obchod medzi EÚ a najvýznamnejším členom EAEU – Ruskom. Pasívnu obchodnú bilanciou dosahuje EÚ aj v prípade zahraničného obchodu s Kazachstanom a Bieloruskom. Na tomto výsledku sa podpísal import nerastných palív, minerálnych olejov, železa, ocele, či dreva, ktoré predstavujú dominantné komodity

dovážané z týchto krajín. Predmetom vývozu EÚ nielen do uvedených troch členských krajín ale do celej EAEU sú jadrové reaktory, elektrické stroje, vozidlá, či farmaceutické produkty.

Postavenie EAEU v zahraničnom obchode EÚ možno demonštrovať prostredníctvom indexu komplementarity, ktorý v nami sledovanom období dosiahol vysoké hodnoty a teda uzatvorenie dohody medzi zúčastnenými stranami by predstavovalo značný prínos pre obe strany. Prostredníctvom indexu intenzity obchodu bola v diplomovej práci preukázaná vyššia hodnota obchodných tokov ako by sa dalo očakávať a teda EÚ vyváža do EAEU pomerne viac tovarov, než do celého sveta, pričom toto platí aj v opačnom prípade.

Globalizácia, prepojenosť a vzájomná závislosť jednotlivých národných ekonomík so sebou zároveň prináša potrebu neustálej reakcie na zmenené podmienky na trhu. Aj v prípade nami skúmaného obchodného vzťahu medzi zúčastnenými stranami existuje neustála potreba reagovať na zmenené podmienky na trhu, či geopolitickú situáciu. Rusko, ako kľúčový hráč nielen v rámci EAEU, ale aj v celom svetovom hospodárstve, ako aj EÚ aktuálne čelia množstvu obmedzení v zahraničnom obchode, s ktorými sa budú musieť vysporiadať. Tieto obmedzenia pramenia z rusko-ukrajinského konfliktu. Na základe doterajších posunov v uvedenom konflikte a krokov vedúcich predstaviteľov EÚ možno predpokladať značné zmeny vo vývoji nielen ich vzájomného obchodného vzťahu ale aj celkovom vývoji celého svetového hospodárstva.

Použitá literatúra

Knižné zdroje

1. BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2020. 304 s. ISBN 978-80-89710-51-5.
2. BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava : Sprint 2. 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
3. BALÁŽ, P. - KAŠŤÁKOVÁ, E. *Rusko a perspektívy spolupráce s EÚ : s osobitným zameraním na SR*. Bratislava : Ekonóm, 2009. 1. vyd. 180 s. ISBN 9788022526913.
4. DRIENIKOVÁ, K. - ZUBALOVÁ, Ľ. *Zahraničnoobchodná politika EÚ - vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm, Ekonomická univerzita. 2014. 1. vyd. 237 s. ISBN 9788022538343.
5. OBADI, S. M. a kol. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*. Bratislava : SAV. 2015. s.145 - 168. ISBN 978-80-7144-2714.
6. LIPKOVÁ, Ľ. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : SPRINT, 1997. s. 156. ISBN 80-88848-26-1.

Internetové zdroje

1. ARROW TV. *Eurázijská hospodárska únia. Ciele a história rozvoja*. [online] 02.06.2020. [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://arrow-tv.ru/sk/uspeh/evraziiskii-ekonomicheskii-soyuz-celi-i-istoriya-sozdaniya/>
2. BBC. *Russia hits back at Western sanctions with export bans*. [online] 10.03.2022. [cit. 29.03.2022] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/business-60689279>
3. BRITANNICA. *Commonwealth of Independent States*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Boris-Yeltsin>
4. CIHELKOVÁ, a kol. In: *Niektoré špecifiká ekonomickej integrácie vybraných integračných zoskupení rozvojových krajín*. [online] 2002. [cit. 13.06.2021] Dostupné na: https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2015-01/scb0115_Baumgartner.pdf
5. DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 22.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2730780/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-3-kam-vedie-tento-konflikt/>

6. DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 18.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2726352/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-1-co-sa-dialo-pred-anexiou-krymu/>
7. DENNÍK N. *Rusko-Ukrajinský konflikt*. [online] 20.02.2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2729419/rusko-ukrajinsky-konflikt-cast-2-vojna-ci-nevojna-na-hraniciach/>
8. EAEU. *Dohovor o Eurázijskej hospodárskej únii*. [online] 2014. [cit. 14.06.2021] Dostupné na: <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>
9. ECONOMIC WORLD. *Globalizácia*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: <http://economicworld.eu/ekonomika/globalizacia>
10. EURASIAN COMMISSION. *About EAEU*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/about.aspx>
11. EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] [cit. 30.10.2021] 2016. s 22. Dostupné na: [http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)
12. EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*. [online] [cit. 30.10.2021] 2016. 76 s. Dostupné na: [http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)
13. EURASIAN COMMISSION. *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures* [online] [cit. 30.10.2021] 2016. 76 s. Dostupné na: [http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20\(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB\).pdf](http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%8B%20%D0%B8%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%D1%82%20(%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB).pdf)

14. EURASIAN COMMISSION. *The Eurasian Economic Commission presents the results of work for 2014 and the plans for 2015*. [online] [cit. 30.10.2021] 2015. Dostupné na: <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/02-06-2015-1.aspx>
15. EURASIAN COMMISSION. *Tradestat*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/extra/Documents/2020/12/E202012_2_1.pdf
16. EURASIAN COMMISSION. *Strategy 2025 meets interests of both Eurasian and European quot.* [online] [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://eec.eaeunion.org/en/news/sergei-glazyev-quot-strategy-2025-meets-interests-of-both-eurasian-and-european-businesses-quot/>
17. EURASIAN DEVELOPMENT BANK. *Eurasian Economic Integration*. [online] Moskva. 2019. 144 s. [cit. 15.06.2021] Dostupné na: https://eabr.org/upload/iblock/211/EDB_Centre_Report_52_Eurasian_Economic_Integration_2019_eng.pdf
18. EURAZEC. *About*. [online] Dostupné na: <http://www.evrazes.com/en/about/>
19. EUROPEAN COMMISSION. *Countries and regions. Russia*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>
20. EUROPEAN COMMISSION. *Directorate General for Trade*. [online] Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf
21. EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy - Russia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>
22. EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Kazakhstan*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/kazakhstan/>
23. EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Belarus*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/belarus/>
24. EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Armenia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/armenia/>

25. EUROPEAN COMMISSION. *Trade policy – Central Asia*. [online] [cit. 26.01.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/central-asia/>
26. EUROPEAN COUNCIL. *Eastern partnership – Belarus*. [online] [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eastern-partnership/belarus/>
27. EUROPEAN PARLIAMENT. *The European Union and its trade partners*. [online] [cit. 15.06.2021] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/160/the-european-union-and-its-trade-partners>
28. EUROPEAN PARLIAMENT. *Čo je príčinou napätých vzťahov medzi EÚ a Ruskom*. [online] [cit. 10.03.2022] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20210128STO96606/co-je-pricinou-napatych-vztahov-medzi-eu-a-ruskom>
29. EURÓPSKA KOMISIA. *EU Sanction against Russia following invasion Ukrajine*. [online] 2022. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_sk
30. EURÓPSKA ÚNIA. *Obchod*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_sk
31. EURÓPSKY PARLAMENT. *Globalizácia – hlavné benefity a fakty*. [online] [cit. 25.01.2022] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/economy/20190603STO53520/globalizacia-hlavne-benefity-a-fakty>
32. INVESTOPEDIA. *Eurasian Economic Union*. [online] [cit. 16.05.2021] Dostupné na: Eurasian Economic Union (EAEU) Definition (investopedia.com)
33. KIRBY, P. Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want? [online] 23.03.2022. BBC. [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>
34. KIRKHAM, K. *The formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?* [online] 22.04.2016. [cit. 15.06.2021] s. 116. Dostupné na: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S187936651630001X?token=6A28A7F9C201AEA415063BB613097D0727CDC3D9A7E971C6F6EC0EA623E3F60FEC62>

ADC00CCB96363411C6AF4BFC9E2D&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220330170734

35. MOSTAFA, G. – MAHMOOD, M. *Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions*. [online] Journal of Eurasian Studies. 2018. Dostupné na: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1879366518300149?token=093D4300F4ED2B2090DBEB27978375A60E988D79717DE958179F072CD4300A961A4319D1883999E57CF6C79D72E93E97&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220330130536>
36. PALAŠČÁKOVÁ, P. *Nord Stream 2*. [online] 2022. [cit. 08.03.2022] Dostupné na: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/nord-stream-2-kudy-vede-trasa-a-co-komplikuje-spusteni-ktere-muze-ovlivnit-cenu-plynu-1385672>
37. TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c112%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
38. TRADE MAP. *Bilateral trade*. [online] Dostupné na? https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c42%7c112%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
39. TREND. *Rusko kvôli sankciám západu zakázalo vývoz širokej škály produktov*. [online] 10.03.2022 [cit. 24.03.2022] Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/rusko-kvoli-sankciam-zapadu-zakazalo-vyvoz-sirokej-skaly-produktov>
40. VINOKUROV, E. *The free trade agreements of the Eurasian Economic Union*. [online] 2020. [cit.14.06.2021] Dostupné na: <https://vinokurov.info/the-free-trade-agreements-of-the-urasian-economic-union/>
41. VINOKUROV, E. *Eurasian Economic Union: Current state and preliminary results*. [online] St. Petersburg: Science Direct. 2017. 17 s. Dostupné na: <https://rujec.org/article/27982/>
42. ZUBRO, T. *Eurázijská ekonomická únia – niektoré aspekty integrácie*. [online] [cit. 13.06.2021] Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka. 2014. s 28. 120 s. ISSN 1336-3727. Dostupné na: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>